Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO

Nr 3 **Wilno, 1 marca 1939 r.** **Rok XVI**

TREŚĆ

18

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 24 stycznia 1939 roku

o obowiązkach osób fizycznych i prawnych oraz władz i instytucyj w dziedzinie przygotowania personelu obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej w czasie pokoju.

(Przedruk z Dz. U. Rz. P. z dnia 8 lutego 1939 r. Nr 10, poz. 54).

Na podstawie art. 5 pkt. 1, 11 i 14 oraz art. 6 ustawy z dnia 15 marca 1934 r. o obronie przeciwlotniczej i przeciwgazowej (Dz. U. R. P. Nr 80, poz. 742) zarządza się co następuje:

Rozdział I.

Przepisy ogólne.

§ 1. Obowiązek w dziedzinie przygotowania personelu obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej, w rozumieniu rozporządzenia niniejszego, polega na zorganizowaniu, przysposobieniu, wyposażeniu w sprzęt oraz przeprowadzaniu ćwiczeń, próbnych pogotowi i alarmów tego personelu.

§ 2. Personelem obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej, w rozumieniu rozporządzenia niniejszego, są osoby, wyznaczone na podstawie zgłoszenia ochotniczego lub z urzędu do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej:

1) osiedli, jako całości,
2) budowli, mających znaczenie publiczne,
3) domów mieszkalnych.

§ 3. (1) Do osób, zgłaszających się ochotniczo, stosuje się przepisy rozporządzenia niniejszego.

(2) Szczegółowe przepisy, dotyczące zgłoszeń ochotniczych, wyda Minister Spraw Wewnętrznych.

§ 4. Nie mogą być wyznaczane do orga[illegible]brony przeciwlotniczej i przeciwgazowej [illegible]

[illegible]wołane do czynnej służby wojskowej;

[illegible]wiązane do służby wojskowej w rezerwie,

3) po[illegible]adające karty mobilizacyjne;

4) przydzielone, na podstawie ochotniczego zgłoszenia, do jednostek Polskiego Czerwonego Krzyża, przeznac[illegible] dla wojska;

5) korzystające z prawa zakrajowości oraz zawodowy personel obcych urzędów konsularnych i członkowie ich rodzin, jeżeli posiadają obywatelstwo państwa wysyłającego — z zastrzeżeniem wzajemności;

6) więźniowie.

§ 5. (1) Osoby, wyznaczone do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej, obowiązane są:

1) stawić się przed komisjami poborowymi lub do specjalnych badań lekarskich;

2) odbyć przysposobienie w zakresie obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej;

3) stawić się, w razie powołania, do ćwiczeń obrony przeciwlotniczej, organizowanych bądź dla całych osiedli lub ich części, bądź też tylko dla organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej, jak również w razie zarządzenia próbnych pogotowi i alarmów;

4) pełnić funkcje w wyznaczonych organach obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej.

(2) Obowiązek, wymieniony w pkt 1), dotyczy wyłącznie osób, wyznaczonych do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli.

§ 6. Nie mogą być powoływane do wykonania obowiązków, wynikających z rozporządzenia niniejszego, osoby, które odbywają w tym samym czasie:

1) służbę pracy w junackich hufcach pracy, utworzonych dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 września 1936 r. o służbie pracy młodzieży (Dz. U. R. P. Nr 72, poz. 515) lub w innych organizacjach, przewidzianych w art. 79 ustawy z dnia 9 kwietnia 1938 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. Nr 25, poz. 220);

2) przysposobienie do pomocniczej służby wojskowej, ćwiczenia w ramach uzupełniającej służby wojskowej lub zastępczy obowiązek wojskowy, przewidziane w art. 103, 107 i 146 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym.

§ 7. Obowiązek przysposobienia, określony w § 5 ust. (1) pkt. 2), polega na:

1) zasadniczym przysposobieniu w szkołach wszystkich typów i stopni,

2) uzupełnianiu zasadniczego przysposobienia na periodycznie organizowanych kursach, obozach lub odprawach.

§ 8. Programy zasadniczego przysposobienia oraz czas trwania tego przysposobienia ustali Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z właściwymi ministrami.

§ 9. (1) Uzupełnianie przysposobienia przeprowadzają stowarzyszenia wyższej użyteczności, w zakresie ustalonym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1937 r. o przygotowaniu w czasie pokoju obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej Państwa (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 73), oraz inne stowarzyszenia i instytucje, specjalnie upoważnione do tego przez właściwe władze.

(2) Łączny czas uzupełniania przysposobienia nie może przekraczać 14 dni rocznie, nie wliczając dni świątecznych i czasu przejazdu powołanych.

(3) Uzupełnianie przysposobienia przeprowadza się według programów, opracowanych na podstawie zarządzeń właściwych ministrów oraz zgodnie z planem, ustalanym na każdy rok kalendarzowy przez właściwe wojewódzkie władze administracji ogólnej w porozumieniu z innymi właściwymi władzami rządowymi, podległymi bezpośrednio władzom centralnym.

(4) Stowarzyszenia i instytucje, wymienione w ust. (1), przeprowadzające uzupełnianie przysposobienia, pokrywają, w ramach swych budżetów, koszty:

1) niezbędnego sprzętu ćwiczebnego i pomocy naukowych;

2) materiałów używanych przy pokazach i ćwiczeniach;

3) wynagrodzenia wykładowców i sił pomocniczych.

§ 10. Sposób wykonania obowiązków, przewidzianych w §§ 5 i 7, ustalają właściwi ministrowie, każdy w zakresie, przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1937 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 73).

Rozdział II.

Osiedla.

§ 11. Do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli mogą być wyznaczane z urzędu osoby płci męskiej w wieku od ukończonych lat 16 do ukończonych lat 60 oraz płci żeńskiej w wieku od ukończonych lat 17 do ukończonych lat 50, zamieszkujące w Państwie Polskim.

§ 12. (1) Osoby, wyznaczone do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli, pełnią obowiązki, określone w § 5 oraz § 7 pkt 2), na podstawie wezwań właściwych zarządów gmin.

(2) Wezwanie powinno być skierowane do oznaczonej osoby oraz podpisane przez przełożonego gminy.

(3) Wezwania dokonywa się przez wysłanie karty powołania, w której należy podać:

1) podstawę prawną wezwania;

2) miejsce i czas (dzień, godzinę) stawiennictwa;

3) cel wezwania;

4) przypuszczalny okres czasu, na który wzywa się;

5) pouczenie o skutkach prawnych niestawiennictwa.

(4) Na odwrocie karty powołania należy podać treść §§ 14 i 15, z zaznaczeniem, że jeżeli wezwany podlega zwolnieniu na podstawie § 14, powinien donieść o tym niezwłocznie pisemnie lub ustnie władzy wzywającej, przedstawiając jednocześnie odpowiednie zaświadczenie (§ 15).

§ 13. Nie mogą być wyznaczani do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli:

1) duchowni wyznania katolickiego, którzy otrzymali święcenia;

2) zakonnicy wyznania katolickiego, którzy złożyli śluby zakonne;

3) uczniowie seminariów katolickich i nowicjusze zakonów oraz zgromadzeń katolickich;

4) duchowni i zakonnicy innych przez Państwo uznanych wyznań chrześcijańskich, którzy otrzymali wyższe święcenia lub złożyli uroczyste śluby zakonne;

5) nowicjusze klasztorów prawosławnych;

6) zatwierdzeni przez władzę państwową rabini i podrabini;

7) duchowni innych uznanych przez Państwo wyznań niechrześcijańskich;

8) posłowie na Sejm i senatorowie;

9) funkcjonariusze Policji Państwowej, Straży Granicznej oraz więziennej;

10) pracownicy przedsiębiorstw państwowych: „Polskie Koleje Państwowe“ i „Polska Poczta, Telegraf i Telefon“ oraz pracownicy przedsiębiorstw: „Polska Akcyjna Spółka Telefoniczna“ i Spółki Akcyjnej „Polskie Radio“;

11) pracownicy polskich przedsiębiorstw regularnej komunikacji powietrznej oraz pracownicy lotnisk, otwartych do użytku publicznego, jak również pracownicy obsługujący urządzenia, przeznaczone do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku żeglugi powietrznej;

12) cudzoziemcy, z zastrzeżeniem wzajemności.

§ 14. (1) Od obowiązków, wynikających z wyznaczenia do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli, należy zwolnić:

1) osoby, uznane za niezdolne do pełnienia obowiązków w organach obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli wskutek choroby bądź ułomności fizycznej lub psychicznej;

2) kobiety w drugiej połowie ciąży i przez 6 tygodni po odbyciu porodu;

3) matki i inne kobiety, sprawujące pieczę macierzyńską nad dziećmi w wieku do ukończonych lat 13;

4) uczniów szkół (kursów) wojskowego przysposobienia specjalnego.

(2) Od obowiązków, określonych w ust. (1), mogą być zwolnieni:

1) funkcjonariusze państwowi i pracownicy kontraktowi, zatrudnieni w urzędach państwowych;

2) sędziowie i prokuratorzy sądów powszechnych oraz sędziowie sądów szczególnych;

3) nauczyciele oraz pomocnicze siły naukowe szkół wyższych;

4) nauczyciele stali innych szkół;

5) pracownicy państwowych przedsiębiorstw, zakładów i instytucyj;

6) funkcjonariusze samorządowi oraz pracownicy samorządowych instytucyj i przedsiębiorstw;

7) pracownicy instytucyj ubezpieczeń społecznych;

8) pracownicy stowarzyszeń wyższej użyteczności;

9) pracownicy prywatnych instytucyj i przedsiębiorstw, pracujących na rzecz obrony Państwa;

10) pracownicy budowli, mających znaczenie publiczne, wyznaczeni do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej tych budowli;

11) studenci szkół akademickich oraz prywatnych szkół wyższych, istniejących na mocy ustawy z dnia 22 lutego 1937 r. o prywatnych szkołach wyższych (Dz. U. R. P. Nr 13, poz. 89);

12) młodzież wszystkich szkół średnich oraz zakładów kształcenia nauczycieli.

§ 15. Zwolnienie osób, wymienionych w § 14, przeprowadza:

1) właściwy zarząd gminy:

a) w stosunku do osób, wymienionych w ust. (1) pkt 1) — na podstawie zaświadczenia komisji poborowej lub organów, powołanych do przeprowadzania specjalnych badań lekarskich (§ 20),

b) w stosunku do kobiet, wymienionych w ust. (1) pkt 2) — na podstawie zaświadczenia lekarza, akuszerki, pielęgniarki, administracji domu lub sołtysa,

c) w stosunku do kobiet, wymienionych w ust. (1) pkt 3) — na podstawie zaświadczenia administracji domu, sołtysa lub zapisów w rejestrze mieszkańców,

d) w stosunku do uczniów, wymienionych w ust. (1) pkt 4) — na podstawie zaświadczenia dyrekcji szkoły (komendy kursu),

e) w stosunku do studentów, wymienionych w ust. (2) pkt 11) — na podstawie zaświadczenia władz szkolnych, stwierdzającego, że powołanie w ustalonym terminie odbije się ujemnie na toku nauki, pracach laboratoryjnych lub seminaryjnych studenta,

f) w stosunku do młodzieży, wymienionej w ust. (2) pkt 12) — na podstawie zaświadczenia dyrekcji szkoły;

2) właściwa powiatowa władza administracji ogólnej:

a) w stosunku do osób, wymienionych w ust. (2) pkt 1)—9) — na podstawie zaświadczenia ich władz przełożonych lub nadzorczych, stwierdzającego, że powo-

łanie danej osoby w ustalonym terminie może odbić się ujemnie na toku urzędowania lub pracach w danym urzędzie, szkole, instytucji lub przedsiębiorstwie,

b) w stosunku do pracowników, wymienionych w ust. (2) pkt 10) — na podstawie zaświadczenia władz przełożonych tych pracowników, stwierdzającego wyznaczenie danego pracownika do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej budowli.

§ 16. (1) Osoby, powołane celem uzupełnienia przysposobienia (§ 7 pkt 2) oraz na ćwiczenia, próbne pogotowia i alarmy (§ 5 ust. (1) pkt 3)) do miejscowości, oddalonej więcej niż 5 km od miejsca ich zamieszkania lub pobytu, mają prawo do otrzymania wyżywienia i zakwaterowania według norm, ustalonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrami Spraw Wojskowych i Skarbu. Jeżeli powołanie to pociągnie za sobą nadto utratę zarobków, służy powołanym zasiłek według norm, przyznawanych rodzinom osób, powołanych na ćwiczenia wojskowe.

(2) Osobom, określonym w ust. (1), oraz osobom, które będą musiały być poddane badaniom lekarskim w miejscowościach poza ich miejscem zamieszkania lub pobytu, odległych co najmniej o 5 km, służy zwrot kosztów przejazdu koleją lub innymi środkami komunikacyjnymi. Tryb postępowania w tym zakresie ustali Minister Spraw Wewnętrznych.

§ 17. Osoby, poddane uzupełnieniu przysposobienia w miejscu swego zamieszkania, w razie utraty zarobku otrzymują zasiłek według norm, przewidzianych w § 16 ust. (1).

§ 18. (1) Funkcjonariusze państwowi, pozostający w publicznoprawnym stosunku służbowym oraz pracownicy umowni, stale zatrudnieni w służbie państwowej, w państwowych przedsiębiorstwach, zakładach i instytucjach, w związkach samorządowych, w samorządowych instytucjach i przedsiębiorstwach, w instytucjach i przedsiębiorstwach bankowych, w instytucjach ubezpieczeń społecznych oraz w stowarzyszeniach wyższej użyteczności, zachowują prawo do uposażenia lub wynagrodzenia, przez czas odbywania uzupełniającego przysposobienia, ćwiczeń, próbnych pogotowi i alarmów.

(2) Do funkcjonariuszów tych i pracowników nie stosuje się przepisów § 17.

§ 19. Powołanie do wykonania obowiązków, wynikających z wyznaczenia pracownika do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli, uważa się za równoznaczne z powołaniem na przeszkolenie wojskowe w rozumieniu art. 134 ust. (2) ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym.

§ 20. (1) Zdolność fizyczną osób w wieku poborowym do pełnienia funkcyj w organach obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli określają z urzędu komisje poborowe na podstawie specjalnych przepisów, wydanych przez Ministra Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wojskowych, Spraw Wewnętrznych i Skarbu.

(2) Zdolność fizyczną osób, które zgłosiły się ochotniczo, mężczyzn w wieku przedpoborowym i mężczyzn, którzy wyszli z wieku poborowego, oraz kobiet, określa się w drodze specjalnych badań lekarskich, w myśl przepisów, wydanych przez Ministra Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

(3) Od orzeczeń, wydanych w myśl ust. (1) i (2), służy odwołanie na zasadach, które określą przepisy, wymienione w tych ustępach.

§ 21. Osoba, uznana za zdolną do wykonywania czynności w organach obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli na podstawie badań, przewidzianych w § 20, może być, na zarządzenie właściwej powiatowej władzy administracji ogólnej, ponownie poddana tym badaniom, jeżeli po pierwszym badaniu wskutek choroby lub kalectwa stała się przypuszczalnie trwale niezdolną do wykonywania tych czynności.

§ 22. Osoba, która wskutek choroby lub kalectwa nie może zgłosić się do wykonania obowiązków, przewidzianych w § 5, winna przedstawić świadectwo lekarza urzędowego; w razie braku lekarza urzędowego w miejscu pobytu tej osoby należy przedstawić świadectwo innego lekarza, jeżeli zaś lekarza nie ma wcale w tej miejscowości — zaświadczenie właściwego zarządu gminy lub sołtysa.

§ 23. (1) Powiatowe władze administracji ogólnej mają obowiązek podawania właściwym komendantom rejonów uzupełnień wykazów osób, podlegających powszechnemu obowiązkowi wojskowemu, a wyznaczonych do pełnienia funkcyj kierowniczych w organach obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli.

(2) Tryb postępowania w tym zakresie ustali Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

§ 24. Obowiązek zarządów gmin w dziedzinie przygotowania personelu organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli polega na:

1) wyznaczaniu odpowiedniej ilości osób do tych organów;

2) zgłaszaniu do właściwych powiatowych władz administracji ogólnej personelu, wyznaczonego do tych organów;

3) pokrywaniu kosztów:

a) wynikających z przepisów §§ 16 i 17.

b) związanych z zaopatrzeniem organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli w niezbędny sprzęt, środki i urządzenia, potrzebne tym organom do sprawowania ich czynności, stosownie do zarządzeń, wydanych w myśl § 10 ust. (1) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1937 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 73),

c) związanych z dostarczeniem środków przewozowych do przewożenia ludzi i sprzętu organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli w czasie ćwiczeń, próbnych pogotowi i alarmów;

4) bezpłatnym dostarczaniu odpowiedniego lokalu, potrzebnego do przeprowadzania uzupełnienia przysposobienia osób, wyznaczonych do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli.

§ 25. Stowarzyszenia wyższej użyteczności, powołane do współpracy w przygotowaniach obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej Państwa, pokrywają częściowo i w ramach swych budżetów oraz w wysokościach, ustalanych przez właściwych ministrów w rocznych planach zaopatrzenia koszty, związane z zaopatrywaniem organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli w niezbędny sprzęt, środki i urządzenia.

Rozdział III.

Budowle mające znaczenie publiczne.

§ 26. (1) Obowiązek należenia do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej budowli, mających znaczenie publiczne, ciąży na wszystkich pracownikach danych budowli oraz osobach, zamieszkałych na ich terenie.

(2) Przez budowle, mające znaczenie publiczne, rozumie się: świątynie, szpitale, urzędy, szkoły, archiwa, muzea, teatry, zakłady przemysłowe, górnicze, użyteczności publicznej, ubezpieczeń, instytucje i przedsiębiorstwa bankowe, domy handlowe i towarowe itp. zajmujące daną budowlę w całości lub w przeważającej części.

§ 27. Do osób, wymienionych w § 26 ust. (1), stosuje się odpowiednio przepisy § 14 ust. (1) i § 19.

§ 28. Sposób wzywania osób, wyznaczonych do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej budowli, mających znaczenie publiczne, do uzupełnienia przysposobienia, ćwiczeń, próbnych pogotowi i alarmów, określają władze właściwe dla danych budowli (§ 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1937 r. — Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 73) w porozumieniu z władzami administracji ogólnej.

§ 29. Właściciele, dzierżawcy lub sprawujący zarząd budowli, mających znaczenie publiczne, są obowiązani do:

1) wyznaczania, na podstawie zarządzeń władz właściwych dla danych budowli (§ 28) odpowiedniej ilości pracowników oraz osób zamieszkałych na terenie tych budowli do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej;

2) zawiadamiania właściwych władz o wyznaczeniu personelu do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej budowli;

3) wypłacania normalnych wynagrodzeń za pracę pracownikom, wyznaczonym do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej budowli w razie powołania ich do uzupełnienia przysposobienia lub pełnienia funkcyj w tych organach w czasie ćwiczeń, próbnych pogotowi i alarmów;

4) pokrywanie kosztów, związanych:

a) z uzupełnieniem przysposobienia osób,

wyznaczonych do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej budowli,

b) z zaopatrzeniem organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej budowli w niezbędny sprzęt, środki i urządzenia,

c) z przeprowadzeniem ćwiczeń, próbnych pogotowi i alarmów personelu organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej budowli;

5) bezpłatnego dostarczania odpowiedniego lokalu do uzupełnienia przysposobienia osób, wyznaczonych do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej budowli.

Rozdział IV.

Domy mieszkalne.

§ 30. (1) Do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej domów mieszkalnych mogą być wyznaczane z urzędu osoby w wieku od ukończonych lat 15 do ukończonych lat 60, zamieszkałe w tych domach, z wyjątkiem osób, wyznaczonych do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli oraz budowli, mających znaczenie publiczne.

(2) Osoby, pracujące poza terenem domu, w którym zamieszkują, są zwolnione od obowiązków, wynikających z pełnienia funkcyj w organach obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej tego domu, w godzinach pracy.

§ 31. (1) Sposób wzywania do uzupełnienia przysposobienia oraz czas i miejsce wykonania tego obowiązku przez osoby, wyznaczone do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej domów mieszkalnych, określają właściwe zarządy gmin na podstawie wytycznych władz administracji ogólnej.

(2) Do ćwiczeń, próbnych pogotowi i alarmów osób, wyznaczonych do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej domów mieszkalnych, wzywają zarządy gmin, przy pomocy obwieszczeń lub w inny sposób, przyjęty w danej miejscowości.

§ 32. Do osób, wyznaczonych do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej domów mieszkalnych stosuje się odpowiednio przepisy § 14 ust. (1).

§ 33. Właściciele lub posiadacze domów mieszkalnych są obowiązani do pokrywania kosztów zaopatrzenia w sprzęt, środki i urządzenia personelu, wyznaczonego do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej tych domów oraz przystosowania i zabezpieczenia pomieszczeń do przechowywania tego sprzętu i środków.

Rozdział V.

Przepisy przejściowe i końcowe.

§ 34. (1) Do czasu odbycia zasadniczego przysposobienia w szkołach (§ 7 pkt 1)) przez ilość osób niezbędną do potrzeb organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej osiedli, budowli, mających znaczenie publiczne, oraz domów mieszkalnych, zasadnicze przysposobienie w ramach przepisów, zawartych w § 9 ust. (1), (3) i (4) będą przeprowadzały stowarzyszenia i instytucje, specjalnie upoważnione do tego przez władze wymienione w § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1937 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 73).

(2) Łączny czas trwania zasadniczego przysposobienia, przeprowadzonego w sposób, określony w ust. (1), nie może przekraczać dla osób wyznaczonych do organów obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej:

1) osiedli i budowli, mających znaczenie publiczne — 92 godziny rocznie,

2) domów mieszkalnych — 40 godzin rocznie, — nie wliczając dni świątecznych i czasu przejazdu powołanych.

§ 35. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Prezesowi Rady Ministrów i właściwym ministrom.

§ 36. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie po upływie 7 dni od dnia ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów:

(—) Sławoj Składkowski.

UWAGA.

Podstawy prawne, na których opiera się akcja obrony przeciwlotniczo-gazowej.

1. Ustawa z dnia 15 marca 1934 r. o obronie przeciwlotniczej i przeciwgazowej Dz. Ustaw R. P. Nr 80 z dn. 11.IX.34 r. poz. 742.
2. Dekret Prezydenta Rzplitej z dn. 4 lipca 1936 r. o ustanowieniu Inspektora Obrony Powietrznej Państwa. Dz. Ustaw R. P. Nr 52 z dn. 9.VII.36 r., poz. 368.
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 29 stycznia 1937 r. — o przygotowaniu w czasie pokoju obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej Państwa. Dz. Ust. R. P. Nr 10 z 15. II.37 r.
4. Rozp. Rady Ministrów z dn. 29.IV.1938 r. — o przygotowaniu w czasie pokoju obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej w dziedzinach regulacji i zabudowania osiedli oraz budownictwa publicznego i prywatnego (Dz. U. R. P. Nr 32 z dn. 7.V.38 r. poz. 278).

*

19

ZARZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 20 stycznia 1939 r. (Nr II W-11099/38)

w sprawie instrukcji dotyczącej praktyki szpitalnej uczennic klasy I liceów ogólnokształcących, pedagogicznych i zawodowych.

Zatwierdzam dołączoną instrukcję o praktyce szpitalnej uczennic klasy I liceów ogólnokształcących, pedagogicznych i zawodowych. Zawiadamiam przy tym równocześnie Panów Kuratorów, że Ministerstwo Opieki Społecznej wydało instrukcję z dnia 25 października 1938 r. Nr W1/1414-8/ o przygotowaniu personelu do ratownictwa sanitarnego w obronie przeciwlotniczej i przeciwgazowej oraz pismem, wysłanym do Wojewodów i Komisarza Rządu na miasto stołeczne Warszawę w dniu 30 listopada b. r. Nr W1/1525-8 poleciło szpitalom przyjmowanie uczennic na praktykę.

Podsekretarz stanu:

(—) Jerzy Ferek Błeszyński.

Załącznik do Nr II W-11099/38.

INSTRUKCJA

w sprawie praktyki szpitalnej uczennic klasy I-ej liceów ogólnokształcących, pedagogicznych i zawodowych.

I. Uwagi wstępne.

Programy przysposobienia do służby pomocniczej wojskowej młodzieży żeńskiej przewidują szkolenie w zakresie ratownictwa sanitarnego i przeciwgazowego. Wskazówki do wykonania programu dla kl. I-ej z dnia 2 kwietnia 1938 roku Nr II W-3110/38 przeznaczają na praktykę szpitalną 20 godzin (10 godzin + 2 półdniowe przedpołudniowe ćwiczenia po 5 godzin).

II. Cel praktyki.

Celem praktyki szpitalnej jest: 1) zetknięcie młodzieży z chorym, celem usunięcia nerwowego lęku przed szpitalem i człowiekiem cierpiącym, 2) praktyczne zastosowanie wiadomości nabytych podczas pracy w hufcu z zakresu pielęgniarstwa i nakładania opatrunków, 3) zaznajomienie się z pracą służby zdrowia lekarzy i pielęgniarek.

III. Zakres praktyki.

1) Zaznajomienie się z charakterem życia szpitalnego i obowiązującą w szpitalu hierarchią i dyscypliną.

2) Wykonywanie na salach chorych łatwych czynności i zabiegów pielęgniarskich, jak słanie łóżek, toaleta chorego, pomoc przy rozdawaniu posiłków i ewentualnym karmieniu ciężko chorych, mierzenie ciepłoty i tętna, stawianie baniek, robienie okładów i kompresów, asystowanie przy injekcjach itd.

3) Pomoc w ambulatorium i na sali opatrunkowej przy nakładaniu i zmianie opatrunków.

4) W miarę wolnego czasu pomoc przy przygotowywaniu materiału opatrunkowego do sterylizacji: zwijanie opasek, przygotowywanie wacików, gazików, tamponów itd., czyszczenie i konserwacji narzędzi chirurgicznych, strzykawek itd.

5) Dyżury przy ciężej chorych lub chorych po operacji. Zwracanie uwagi na tętno, kaszel, zachowanie się chorego.

IV. Organizowanie praktyki.

1) Praktyka szpitalna uczennic może zasadniczo odbywać się na oddziałach chorób wewnętrznych i chirurgicznych (okulistycznym, usznym) z wyłączeniem sal operacyjnych, oraz w ambulatoriach czy przychodniach.

Uczennice w żadnym razie nie mogą odbywać praktyki na oddziałach: zakaźnym, położniczo-ginekologicznym i skórno-wenerycznym.

Obecność uczennic na salach operacyjnych podczas operacji jest niedopuszczalna.

2) Praktykę szpitalną organizuje zasadniczo dyrektor liceum przy pomocy lekarza szkolnego i komendantki hufca.

W miejscowościach większych, w których jest kilka szpitali, oraz większa ilość szkół, należy terminy praktyki w poszczególnych szkołach oraz przydział szpitali uzgodnić na zebraniu Komisji Międzyszkolnej lub zespołu dyrektorów.

Dyrektor szkoły omawia sprawę praktyki z dyrektorem szpitala osobiście lub za pośrednictwem lekarza szkolnego, w miejscowościach większych robi to dla każdego szpitala dyrektor delegowany przez Komisję Międzyszkolną, lub zespół miejscowych dyrektorów.

Omówienie celu i zakresu praktyki powinno być wyczerpujące i szczegółowe dla uniknięcia błędów wychowawczych i skierowywania uczennic na właściwe oddziały.

3) Praktyka szpitalna odbywa się zasadniczo w godzinach przedpołudniowych, w dniach przeznaczonych na naukę szkolną.

Odbywanie obowiązkowej praktyki w niedziele, święta, dni wolne od nauki, jest niedopuszczalne.

Na praktykę szpitalną przeznacza się 20 godzin (10 godzin + półdniowe ćwiczenia po 5 godzin).

Najlepiej odbywać ją podczas czterech następujących po sobie dni, względnie w ciągu czterech tygodni, w dniach przeznaczonych na zbiórkę hufca, zależnie od uznania dyrektora szkoły oraz od warunków miejscowych.

4) Jeśli uczennice odbywają praktykę w grupach w kilku względnie w jednym szpitalu, należy zapewnić im opiekę, nie odrywając na czas dłuższy komendantki hufca od zwykłych obowiązków szkolnych przez przydzielenie jako opiekunki innej wolnej w tym czasie nauczycielki lub też z braku wolnych sił spośród grona nauczycielskiego przez zainteresowanie tym zagadnieniem Kół opieki rodzicielskiej. Opiekunka taka spośród matek uczennic winna być przez dyrektora specjalnie starannie dobrana. Musi to być osoba inteligentna, taktowna, rozumiejąca i uznająca wysoką wartość wychowawczą i praktyczną pracy uczennic w szpitalu.

Zarówno nauczycielki, jak i matki, stanowiące opiekę uczennic, odbywających praktykę w szpitalu, winny posiadać białe fartuchy szpitalne.

5) W miejscowościach, w których nie ma szpitali, uczennice mogą odbyć praktykę w miejscowych przychodniach, względnie ośrodkach zdrowia. Wskazane jest, w miarę możliwości, przewiezienie uczennic do najbliższego miasta, posiadającego szpital. Praktyka taka winna być specjalnie starannie przygotowana, a termin jej uzgodniony z dyrektorem szpitala. W porozumieniu i przy pomocy inspektorki ż. h. lic. można starać się u władz p. w. o uzyskanie 75%-wej zniżki na przejazd koleją. Zakwaterowanie i wyżywienie uczennic winny być zawczasu zorga-

nizowane. Koszta złączone z pobytem uczennic w obcym mieście powinni pokryć rodzice. O pomoc dla uczennic niezamożnych należy zwrócić się do Kół Opieki Rodzicielskiej.

Całość należy zorganizować tak, by przy minimalnych kosztach zapewnić uczennicom możliwie najlepsze warunki pobytu.

6) Odbycie praktyki szpitalnej jest dla uczennic obowiązkowe i nikt, z wyjątkiem kalek, nie może być od niej zwolniony. Kalectwami usprawiedliwiającymi nieodbycie praktyki szpitalnej są: brak lub znaczniejszy niedowład górnej czy dolnej kończyny, obustronne zwichnięcie stawy biodrowego, znacznie skrócona kończyna dolna. Inne kalectwa, jak jednooczność, przytępienie słuchu, brak palca czy palców u rąk itd. nie mogą zwolnić od odbywania praktyki.

Przyczyna nieobecności uczennicy w szkole podczas odbywania praktyki szpitalnej powinna być każdorazowo zbadana przez lekarza szkolnego lub usprawiedliwiona świadectwem lekarza urzędowego. Usprawiedliwienie pisane przez opiekę domową nie może być w tym wypadku uznane za wystarczające.

Uczennica, która bez usprawiedliwionej przyczyny nie odbyła praktyki szpitalnej — nie może uzyskać dodatniej oceny z p. w. na świadectwie rocznym.

7) Podczas odbywania praktyki szpitalnej przez uczennice, konieczny jest kontakt dyrektora szkoły z władzami szpitalnymi. Wskazanym jest po zakończeniu praktyki odbycie krótkiej konferencji z dyrektorem szpitala i przełożoną s.s. pielęgniarek, celem zebrania danych o pracy uczennic, ich stosunku do chorych, ich postawie w szpitalu i korzyściach, jakie odniosły z praktyki.

Spostrzeżenia te winny być dołączone do rocznego sprawozdania z pracy szkoły.

Wszystkie uczennice winny być ubrane podczas odbywania praktyki w szpitalu w białe fartuchy szpitalne oraz białe chusteczki względnie czepeczki na głowę.

8) W razie uszkodzenia czy zniszczenia jakiegoś przedmiotu na terenie szpitala, np. zbicie termometru, strzykawki itp. odpowiedzialność finansową za to ponosi uczennica, która przedmiot ten uszkodziła względnie zniszczyła.

*

20

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO
—o—
Warszawa

OKÓLNIK Nr 2

z dnia 10 stycznia 1939 r. (I R-8195/38)

w sprawie ulg w opłatach szkolnych za dzieci członków Związku Uczestników Strajku Szkolnego na Pomorzu.

Na podstawie decyzji Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 stycznia 1939 r. Ministerstwo zarządza, aby dzieci niezamożnych członków „Związku Uczestników Strajku Szkolnego z lat 1906/07 na Pomorzu" korzystały przy udzielaniu zwolnień od opłat szkolnych z takich samych uprawnień, jakie przysługują dzieciom niezamożnych rodziców, posiadających odznakę „Za walkę o szkołę Polską" oraz dzieciom niezamożnych, zweryfikowanych członków „Stowarzyszenia b. uczestników strajku szkolnego zachodniej Polski" (pkt. XI-o okólnika nr 35 z dnia 14 lipca 1938 r. o opłatach szkolnych w państwowych szkołach średnich ogólnokształcących, państwowych zakładach kształcenia nauczycieli oraz przy egzaminach nauczycieli szkół powszechnych i pkt. XVI. — ust. (3) okólnika nr 36 z dnia 15 lipca 1938 r. o opłatach szkolnych w szkołach zawodowych).

Dyrektor Departamentu:

(—) A. Nowak.

*

21

KURATORIUM
OKRĘGU SZKOLNEGO
WILEŃSKIEGO
Wilno

ZARZĄDZENIE Nr 3

z dnia 21 stycznia 1939 r. Nr I - 928/39 r.

w sprawie opieki gospodarczej nad szkołami powszechnymi.

W bieżącym roku szkolnym na terenie Okręgu Szkolnego Wileńskiego w dwu szkołach powszechnych powstał pożar — jak wykazało dochodzenie wstępne — wskutek nieostrożnego obchodzenia się z ogniem, względnie uszkodzenia przewodów kominowych.

Wypadki te świadczą, że opieka nad budynkami szkolnymi, sprawowana przez kierownictwa szkół, nie stoi na wysokości zadania.

Proszę Panów Inspektorów o przypominanie w czasie wizytacyj Kierownikom szkół powszechnych, że czuwając z urzędu nad całością i konserwacją mienia szkolnego, powinni równocześnie dbać usilnie i o zapewnienie szkołom bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Szczególną uwagę temu poświęcić należy w sezonie zimowym jako w okresie intensywnego ogrzewania pomieszczeń szkolnych oraz urządzania imprez.

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) M. B. Godecki.

*

22

KONKURS

na stanowiska kierowników publicznych szkół powszechnych.

Kuratorium Okręgu szkolnego Wileńskiego ogłasza konkurs na stanowiska kierowników publicznych szkół powszechnych według poniższego wykazu. O stanowiska te ubiegać się mogą kandydaci, odpowiadający wymaganiom art. 12 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu obwieszczenia z dnia 9.XI.32 r. (Dz. U. R. P. Nr 104, poz. 873).

Podania należycie udokumentowane winni kandydaci wnosić w drodze służbowej do Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego w terminie do dni 30 od daty wyjścia niniejszego Dziennika Urzędowego.

Obwód szkolny wileński.

L. p.	Miejscowość szkolna	Obwód szkolny	Stopień org. szkoły	Budynek	Mieszkanie dla kierownika szkoły	Ziemia	Liczba oddziałów	Odległość od najbliższej stacji kolejowej	Uwagi
1	Rudomino	wileński		własny	jest w bud. gmin.	jest ogród	7	6 km. kom. autobusowa	
2	Nowe Werki	„		„	tak przy szkole 3 p. z kuchnią	„	6	10 km. przyst. autob. 3 km.	
3	Paskowszczyzna	„		„	przy szk. 3 p. z kuchnią	„	6	1 kilometr	
4	Miedniki Kr.	„		własny	przy szk. 3 p. z kuchnią	„	6	9 km. i kom. autobusowa	
5	Turgiele	„		„	brak	„	7	16 km. i kom. autobusowa	

Obwód szkolny lidzki.

L. p.	Miejscowość szkolna	Obwód szkolny	Stopień organizacyjny szkoły	Budynek własny — wynajęty	Mieszkanie dla kierownika szkoły	Ziemia	Liczba oddziałów	Odległość od stacji kolejowej	Uwagi
1	Raduń	Lidzki	III	3 izby własne 2 „ wynajęte	2 pokoje z kuchnią	1 ha	7	22 km—komunikacja autobus. stała	
2	Zabłocie k/L	„	III	własny murowany	„	0,5 ha	7	42 km—komunikacja autobus. stała	
3	Kudejsze	„	II	własny drewniany	3 pokoje z kuchnią	1 ha	6	20 km—komunikacja autobus. stała	Szkoła im. Marszałka J. Piłsudskiego
4	Lipniszki	„	III	murowany w budowie	„	0,4 ha	7	4 km od stacji	Szkoła im. Marszałka J. Piłsudskiego w budowie będzie oddana do użytku w dn. 1.IX.1939
5	Nacza	„	II	drewniany własny	„	0,75ha	6	33 km od stacji 11 km autobus	Jak wyżej
6	Trokiele	„	II	drewniany wynajęty	nie ma	—	6	9 km od stacji	
7	Ścierkowo	„	II	drewniany własny	3 pokoje z kuchnią	0,5 ha	6	11 km—komunikacja autobusowa	Szkoła im. Marszałka J. Piłsudskiego w budowie będzie oddana do użytku w dn. 1.IX.1939
8	Dokudowo	„	II	„	„	0,4 ha	6	15 km od stacji; 8 km—autobus.	Jak wyżej
9	Szejbaki	„	II	drewniany wynajęty	nie ma	—	5	4 km od Lidy	
10	Krasnowce	„	I	drewniany własny	3 pokoje z kuchnią	0,4 ha	4	20 km—komunikacja autobus. stała	
11	Piotrowicze	„	II	„	2 pokoje z kuchnią	1 ha	5	9 km od stacji	Jak w p-kcie 7

Obwód szkolny postawski.

L. p.	Miejscowość szkolna	Obwód szkolny	Stopień organizacyjny szkoły	Budynek własny — wynajęty	Mieszkanie dla kierownika szkoły	Ziemia	Liczba oddziałów	Odległość od stacji kolejowej	Uwagi
1	Woropajewo	postawski	III	własny	mieszkanie 2 pokoi z kuchnią w budowie	—	8	Stacja kolejowa na miejscu	

*

23

RUCH SŁUŻBOWY.

Pan Minister mianował z dniem 1 grudnia 1938 r.

Kazimierza Omilianowicza dyrektorem Państwowego Liceum Pedagogicznego Koeduk. w Szczuczynie Nowogródzkim,

Mariana Woźniaka dyrektorem Państw. Liceum Pedagogicznego w Trokach.

Pan Minister mianował z dniem 1 lutego 1939 r. w drodze konkursu:

Józefa Krukowskiego - Zdanowicza dyrektorem Państw. Liceum i Gimnazjum im. T. Kościuszki w Słonimie,

Władysława Luro dyrektorem Państw. Liceum i Gimnazjum im. J. Piłsudskiego w Święcianach.

*

Pan Kurator O. S. Wil. powierzył czynności instruktorki wychowania fizycznego w Kuratorium O. S. Wil. od dnia 1 stycznia 1939 r. Wandzie Łaszczównie, nauczycielce IV Państw. Liceum i Gimnazjum im. E. Orzeszkowej w Wilnie, a czynności instruktora wychowania fizycznego od dnia 10 lutego 1939 r. Konstantemu Pietkiewiczowi, nauczycielowi I Państw. Liceum i Gimnazjum im. A. Mickiewicza w Wilnie.

Mianowani w drodze konkursu na stanowiska kierowników publicznych szkół powszechnych z dniem 1 stycznia 1939 r.

Józef Baranowski, kierownikiem publicznej szkoły powszechnej III stopnia w Zapolu, gm. Korelicze, pow. nowogródzkiego,

Edward Kilarski, kierownikiem publicznej szkoły powszechnej III stopnia Nr 2 w Nowogródku,

Władysław Kolendo, kierownikiem publicznej szkoły powszechnej II stopnia w Wereskowie, gm. Lubcz, pow. nowogródzkiego,

Tadeusz Aleksander Malawski, kierownikiem publicznej szkoły powszechnej II stopnia w Walówce, gm. Rajca, pow. nowogródzkiego,

Stanisław Soroka, kierownikiem publicznej szkoły powszechnej II stopnia w Zagórzu-Siemieńskim, gm. Lubcz., pow. nowogródzkiego.

Zwolnieni:

Edward Flor zwolniony z zajmowanego stanowiska nauczyciela publicznej szkoły powszechnej w Zenonowie obw. wilejskiego z dniem 2 listopada 1938 r. na skutek samowolnego uchylenia się od pełnienia obowiązków służbowych.

*

24

KOMUNIKATY URZĘDOWE.

Centralne Pracownie Dydaktyczne.

Centralne Pracownie Dydaktyczne Ministerstwa W. R. i O. P. (Warszawa, Senatorska 29) zawierają obfity zbiór książek i pomocy naukowych z zakresu poszczególnych przedmiotów nauczania w szkole średniej ogólnokształcącej, udzielają na miejscu lub listownie informacji i porad fachowych z różnych dziedzin nauczania. Pracownie otwarte są dla osób zainteresowanych w poniedziałki i piątki od godz. 17 do 20. Kierownicy pracowni przyjmują w poniedziałki od godz. 17 do 19. Kancelaria czynna codziennie od godz. 8 do 15 w soboty do 13.30. Telefony 216.83 i 267.88.

*

Wydawnictwo zbiorowe pism Adolfa Dygasińskiego.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zawiadomiło, że Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska“ w Warszawie (ul. Świętojańska 4) przystąpił do wydania pism zbiorowych Adolfa Dygasińskiego.

Ze względu na to, że twórczość Dygasińskiego, która jest cennym dorobkiem kultury polskiej, zasługuje na poznanie przez najszersze masy ludności, Ministerstwo W. R. i O. P. zachęca do nabywania pism zbiorowych A. Dygasińskiego przede wszystkim dla powiatowych centrali bibliotecznych, bibliotek oświatowych miejskich i bibliotek gminnych.

*

25

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.

Ś. P. OKTAWIAN BUSZ.

Dnia 4 lutego 1939 r. po długiej i ciężkiej chorobie zmarł ś. p. Oktawian Busz, ostatnio nauczyciel zajęć praktycznych w Państwowym Pedagogium w Wilnie, przedtem w Stołpcach i Grodnie. Zmarłego cechowała duża ambicja pracy i sumienność w spełnianiu obowiązków zawodowych.

Cześć Jego Pamięci!

REALIZACJA PROGRAMU ARYTMETYKI Z GEOMETRIĄ W SZKOŁACH POWSZECHNYCH.

(Dokończenie).

Po omówieniu w poprzednim numerze błędów i niedociągnięć, związanych z układaniem materiału, realizowaniem niektórych celów nauczania i organizowaniem lekcji, przystąpię teraz do rozważania szeregu zagadnień związanych z przerabianiem poszczególnych części materiału nauczania.

Okres przygotowawczy w klasie I-ej.

Podręcznik arytmetyki stosujemy już od pierwszych dni nauki w klasie pierwszej, przerabiając przy jego pomocy różne ćwiczenia z okresu przygotowawczego.

Na ten okres nie należy poświęcać zbyt dużo czasu. Tylko wyjątkowo niski poziom klasy może usprawiedliwić poświęcenie temu okresowi około 2 miesięcy. Wystarczy zupełnie 6, a nawet i mniej tygodni.

Czasem nauczyciele niesłusznie opracowują tylko część tego działu: albo wyłącznie ćwiczenia orientacyjne, dotyczące położenia i ruchu, albo tylko ćwiczenia, dotyczące porównywanie różnych rodzai wielkości (wielkości linijne, pojemności i zawartości zbiorów). Czasem brak jest ćwiczeń na porównywanie długości drogą przenoszenia długości z jednego przedmiotu na drugi zapomocą paska papieru lub sznurka. Jest to ćwiczenie zamieszczone nie w materiale nauczania, a w uwagach, dlatego zapewne bywa przeoczane przez nauczycieli. Przy porównywaniu długości i zbiorów mylnie stosowane są terminy „krótki, długi, dużo, mało"; odpowiedniejsze są terminy „krótszy, dłuższy, większy, mniejszy".

Opracowywanie pierwszej dziesiątki.

Bardzo często zapis w dziennikach jest niejasny. Nie można na podstawie niego zorientować się, jaka metoda jest stosowana przez nauczyciela przy opracowywaniu pierwszej dziesiątki. Nauczyciel winien zdecydować się na metodę monograficzną, lub na metodę liczenia.

W metodzie monograficznej kolejne jednostki metodyczne poświęcone są opracowywaniu poszczególnych liczb. Jednej liczbie poświęca się przeciętnie jeden tydzień. W tym czasie opracowuje się liczenie w zakresie tej liczby, pisanie odpowiedniej cyfry, dodawanie i odejmowanie, np. przy monografii liczby 6 opracowywane są następujące wypadki dodawania i odejmowania: $5 + 1$, $4 + 2$, $3 + 3$, $2 + 4$, $1 + 5$, $6 - 1$, $6 - 2$, $6 - 3$, $6 - 4$, $6 - 5$.

W metodzie liczenia jednostka metodyczna, trwająca tydzień, lub dwa tygodnie, jest poświęcona dodawaniu, lub odejmowaniu jednej i tej samej liczby, np. jednostka metodyczna „dodawanie dwójki" zawiera następujące działania: $1 + 2$, $2 + 2$, $3 + 2$, $4 + 2$, $5 + 2$, $6 + 2$, $7 + 2$, $8 + 2$.

Po zdecydowaniu się na metodę, która najbardziej odpowiada nauczycielowi, czy to ze względu na jego przygotowanie metodyczne do pracy według tej metody, czy też ze względu na jego przeświadczenie o jej wartości, nauczyciel w zasadzie dobiera odpowiedni do wybranej metody podręcznik. Podręcznik Rusieckiego i Zarzeckiego, a także podręcznik Wojtowiczowej i Wojtowicza są ułożone zgodnie z metodą

liczenia, pozostałe cztery podręczniki*) odpowiadają metodzie monografii. W wybranym przez siebie podręczniku nauczyciel znajdzie bardzo dokładnie rozłożony materiał.

Rzecz oczywista, w miesięcznym podziale materiału będziemy mieli dla każdej metody inny zapis. Dla przykładu podaję zapis na listopad. Przy metodzie monograficznej piszemy: „Monografie liczb 6, 7 i 8". Przy metodzie liczenia odnotowujemy: „Dodawanie i odejmowanie liczby 3, dodawanie i odejmowanie liczby 4". Opracowanie liczb do 10 należało by skończyć przed Bożym Narodzeniem.

Po „dziesiątce" nie ma oczywiście monograficznego opracowania liczb, jak niektórzy mylnie piszą w dzienniku; nie ma też metody liczenia. Występuje tu układ materiału na zupełnie innej zasadzie. Podręcznik wyjaśni nauczycielowi i tę sprawę bardzo dokładnie.

Rachunek pamięciowy.

Omawiając ogólnie sprawę rachunku pamięciowego należało by rozróżnić w całym jego zakresie dwa działy. Do pierwszego działu należy dodawanie w zakresie 10, dodawanie z przekroczeniem dziesiątki (np. 8 + 7) i tabela mnożenia; do drugiego działu pozostały rachunek, a więc odejmowanie w zakresie 10, inne wypadki dodawania i odejmowania, dziesiątkowa tabela mnożenia, dzielenie itd. Dział pierwszy stanowi podstawę całego rachunku pamięciowego, należy go więc najgruntowniej opracować. Najpierw oczywiście przerabiają go uczniowie na konkretach, później opanowują działania z tego działu czysto pamięciowo, czyli wytwarzają trwałe i szybko działające skojarzenia słowne między danymi a wynikami. Co się tyczy działu drugiego, to należy stwierdzić, że jest rzeczą niemożliwą, ażeby dzieci opanowały go pamięciowo w całym zakresie, za wyjątkiem chyba niektórych charakterystycznych wypadków, jak np. 4 . 25. Działania z drugiego działu mają uczniowie wykonywać drogą szybkiego obliczania, opierając się na pamięciowym opanowaniu działu pierwszego. Musimy więc wytworzyć w uczniu umiejętność posługiwania się należytą metodą obliczeń pamięciowych, np. przy obliczaniu 3 . 70 winni uczniowie przypomnieć sobie, że 3 . 7 = 21, lub przy dzieleniu z resztą winni umieć szybko dobrać największą liczbę, która pomnożona przez dzielnik da liczbę mniejszą od dzielnej. Obliczenia z działu drugiego stają się coraz szybsze i jakby przechodzą w sferę podświadomości.

Przystąpię teraz do omawiania poszczególnych działań z rachunku pamięciowego.

Dodawanie w zakresie 10 mają uczniowie, jak wyżej zaznaczyłem, opanować pamięciowo. Opanowanie to winno nastąpić już pod koniec lutego, w przeciwnym wypadku przekroczenie dziesiątki będzie ogromnie utrudnione.

Dodawanie z przekroczeniem dziesiątki przerabiają uczniowie w klasie I-ej, jednak pamięciowe opanowanie tego rodzaju dodawania można odłożyć do klasy II. Bardzo często nauczyciel nie zwraca uwagi na pamięciowe opanowanie (wytworzenie skojarzenia słownego) dodawania tego typu, co utrudnia rachunek pamięciowy w następnych klasach.

Przy dodawaniu i odejmowaniu liczb dwucyfrowych i trzycyfrowych nie należy rozkładać pierwszej liczby (III 350 II 400 I 327). Czasem nauczyciele nie uwzględniają tej uwagi programowej. W klasie II uczniowie mogliby bez trudu dodawać osobno dziesiątki i osobno jedności, ale w klasie III ta metoda byłaby bardzo niewygodna, dlatego już w klasie II-ej należy przyzwyczaić dzieci do metody zaleconej przez program.

Przy opracowywaniu tabeli mnożenia niektórzy nauczyciele stosują niezgodny z programem rozkład materiału, co jest spowodowane mylnym rozumieniem znaczenia terminów I, II, III i IV ćwiartki. To nie są ćwiartki liczby 100, lecz ćwiartki tak zwanej tabeli mnożenia Pitagorasa, a więc w zakresie np. ćwiartki III nie są opracowywane te wypadki mnożenia, które dają w wyniku od 50 do 75, lecz te, w których mnożnik jest większy od 5, a mnożna nie jest większa niż 5.

Tabela mnożenia dość często jest traktowana jednakowym sposobem w trzech klasach. W klasie I i II uczniowie mają głównie stosować rozumowe obliczanie wyników. W III klasie nie ćwiczymy już w rozumowym obliczaniu, lecz dążymy do jak najszybszego wytworzenia w umysłach dzieci skojarzeń słownych (pamięciowe opanowanie). Naturalnie niektóre części tabeli mnożenia należałoby opanować pamięciowo już

---

*) 1. Chwiałkowski i Schayer, 2. Durek i Lewicki, 3. Kubrakiewicz i Orlicz, 4. Sierzputowski i Klebanowski.

w II klasie: przecie obliczanie w III i IV ćwiartkach jest oparte na pamięciowym opanowaniu pierwszych dwóch ćwiartek. Niektórzy nauczyciele zalecają dzieciom znany sposób mechanicznego obliczania przy pomocy palców. Jest to szkoliwe. Dzieci, mając łatwy sposób otrzymywania wyników, nie zadają sobie trudu ich obliczania, ani też pamięciowego utrwalenia tabeli mnożenia. Ten sposób nie jest wcale środkiem poglądowym. Co się tyczy racjonalnych środków poglądowych, to, naturalnie, znajdują one szerokie zastosowanie przy opracowywaniu tabeli mnożenia w I i II klasie.

W klasie II dzieci zaznajamiają się w dzieleniem. Należy się trzymać ściśle programu. W dziale 1. wprowadzamy „dzielenie po", w dziale 2. „dzielenie na". Trzeba sporo czasu, ażeby doprowadzić dzieci do zrozumienia dzielenia i w związku z tym nauczyć stosować dzielenie w zadaniach z treścią. Pod tym względem wyniki w II klasie są bardzo często słabe. Najczęściej dzieci nie potrafią samodzielnie rozwiązać nast. zadania: „Uczeń kupił za 12 groszy stalówek, za każdą stalówkę płacił po 3 grosze. Ile kupił stalówek?". Ogromna większość uczniów pisze w zeszycie 4 . 3 = 12.

Następnym zadaniem w tym zakresie jest nauczyć dzieci wykonywać obliczenia. Zachodzi tu następujący błąd: nauczyciel każe obliczać na konkretach, po pewnym czasie poleca wykonywać dzielenie bez konkretów, nie doprowadzając dzieci do określonej metody wykonywania dzielenia bez konkretów. Poprzednio wspominałem, że pod koniec drugiej klasy możemy wprowadzić wspólny termin na 2 rodzaje dzielenia, mówiąc „podzielić przez".

Jak już nadmieniłem w poprzednim artykule (str. 54) w klasie III wymagane jest przez program opanowanie biegłe tylko części materiału z rachunku pamięciowego. Pozostała część może być opanowana w tej klasie w mniejszym stopniu, nawet o pewnym zakresie z tego materiału wcale nie wspomina się w „wynikach nauczania". Mniej opanowany materiał trzeba wykończyć w następnych klasach. Program wymaga osiągnięcia biegłości w końcu V klasy, nie podając dokładniejszych wyjaśnień.

W związku z tym powstaje pewna trudność. W programie na klasę IV i V nie ma dokładnie wyszczególnionych rodzai ćwiczeń z rachunku pamięciowego. W podręcznikach zaś na te klasy, a zwłaszcza na klasę V, mało znajdujemy ćwiczeń z dziedziny rachunku pamięciowego. W rezultacie nauczyciel często zaniedbuje ten rachunek w klasach IV i V, a przez to nie osiąga wymaganych wyników w V klasie.

Spróbuję ustalić materiał z rachunku pamięciowego, który trzeba przerobić w IV i V klasie. Należy: 1. podtrzymywać biegłość osiągniętą na materiale podanym w programie klasy III; 2. wykończyć materiał nie opanowany jeszcze całkowicie w klasie III; 3. przerobić rachunek pamięciowy na większych liczbach (do miliona); 4. zaznajomić uczniów z niektórymi ułatwieniami w rachunku pamięciowym (np. mnożenie przez 5 drogą mnożenia przez 10 i dzielenia przez 2). Nauczyciele klasy VI i VII winni się troszczyć, ażeby biegłość w rachunku pamięciowym osiągnięta w końcu klasy V nie została zatracona w tych ostatnich klasach.

Rachunek pamięciowy należy wykonywać nie tylko na liczbach oderwanych, lecz także i na liczbach mianowanych (jedno lub dwa miana), jak również (chociaż w mniejszym stopniu) na ułamkach zwykłych i dziesiętnych a także na procentach. Sądzę, że winno się położyć nawet większy nacisk na obliczenia procentowe wykonywane w pamięci.

Uczniowie w starszych klasach przy rozwiązywaniu zadań mają czasem zwyczaj wszystkie obliczenia wykonywać metodą rachunku piśmiennego. Trzeba zalecać wykonywanie łatwiejszych obliczeń tylko metodą rachunku pamięciowego.

Rachunek piśmienny.

Rachunek piśmienny wprowadzamy w klasie III. Niektórzy nauczyciele wprowadzają ten rachunek na liczbach abstrakcyjnych bez żadnych wyjaśnień. Radziłbym jednak wprowadzić go rozumowo, wychodząc z konkretnego zadania. Zbyteczna jest tutaj oczywiście tak zwana „heureza" z takimi pytaniami, jak np. „w jakim miejscu napiszemy iloraz?". W klasach IV i V nie ma potrzeby, jak to się czasem zdarza, wprowadzania nanowo, rozwlekle, rozumowo rachunku piśmiennego. W tych klasach chodzi już o zdobywanie wprawy.

Co do poszczególnych działań nasuwają się następujące uwagi.

Zgodnie z wymaganiem programu odejmowanie powszechnie jest wprowadzane jako odejmowanie, a nie jako dopełnianie. Przy braku

jednostek w odjemnej nie wskazane jest używanie terminu „pożyczyć“, ponieważ ten termin zupełnie nie odpowiada istocie czynności. Jeżeli przy odejmowaniu wielocyfrowych liczb w rzędach najwyższych jednostek różnicy otrzymamy zera, wówczas w tych rzędach nie należy pisać ani zer ani kreseczek = = =. Poprawny zapis jest następujący:

```
  79502
— 78637
———————
    865
```

Przy mnożeniu piśmiennym nauczyciele nie zawsze uświadamiają sobie, gdzie trzeba pisać mnożnik. U góry mamy pisać mnożną, na dole mnożnik. Czasem w zadaniu z treścią mnożnik jest wielocyfrowy, a mnożna jednocyfrowa. Wówczas zastosowując prawo przemienności czynimy liczbę wielocyfrową mnożną i piszemy ją u góry. Nie piszemy tylko wtedy mian. Znak + z lewej strony iloczynów cząstkowych jest zbyteczny. Muszę stwierdzić, że uczniowie bardzo źle wykonują mnożenie w wypadku, gdy w mnożniku jest w środku zero, mnożenie zaś liczb zakończonych zerami wypada zupełnie źle. Dość często widziałem, że nawet nauczyciel mylnie podpisywał na tablicy mnożną i mnożnik zakończone zerami. Zgodnie z wyraźną wskazówką programu (III 354 II 405 I 331) pod końcowymi zerami mnożnej nie należy podpisywać żadnych cyfr mnożnika, a więc poprawny zapis winien być następujący:

```
    23400        34200         421
×   302      ×   210      ×   3100
 ———————      ———————      ———————
    468          342          421
   702          684         1263
 ———————      ———————      ———————
  7066800      7182000     1305100
```

Przy wykonywaniu dzielenia zbyteczne jest pisanie znaczków = = = w kolejnych różnicach, zawierających z lewej strony zera. Jeżeli różnica równa się 0, wówczas nic nie piszemy. Jeżeli ostatnia różnica czyli reszta jest 0, wtedy piszemy jedno zero. Przy kolejnych odejmowaniach w dzieleniu piśmiennym nie potrzebne jest stawianie znaku odejmowania. Czasem nauczyciel wyjaśnia uczniom sposób wykonywania dzielenia w wypadku, gdy w dzielnej i dzielniku są na końcu zera, zalecając skreślać jednakową ilość zer. Wówczas trzeba też wyjaśnić, że do otrzymanej reszty należy dopisać zera skreślone w dzielnej.

Wobec tego, że pod koniec V klasy następuje w rachunku piśmiennym kulminacyjny punkt — uczniowie osiągają w nim biegłość — jest rzeczą konieczną, ażeby nauczyciele III, IV i V klasy dokładnie porozumieli się ze sobą w sprawie podziału pracy, ustalając, jaki stopień sprawności mają uczniowie osiągnąć w każdej klasie. Oczywista rzecz, nauczyciel klasy V ćwiczy dzieci w rachunku piśmiennym nie tylko w czasie przerabiania działu 1. programu, lecz cały czas, aż do końca roku, dążąc do tego, aby rachunek piśmienny był wykonywany przez uczniów coraz szybciej, a przede wszystkim coraz dokładniej i pewniej.

Miary i wagi.

Program kładzie duży nacisk na ten dział. Poczynając od klasy II aż do klasy VI włącznie w „wynikach nauczania“ poszczególnych klas przytaczany jest ten dział.

Uczniowie winni dobrze znać stosunek poszczególnych jednostek do siebie. Mniej utrwalony mają stosunek jednostek kwadratowych, a także jednostek sześciennych. Prócz znajomości stosunku jednostek do siebie winni uczniowie wykazać się dobrą znajomością stosunku tych jednostek do przedmiotów z otoczenia.

Pod tym względem uczniowie wykazują specjalnie słabe orientowanie się w wielkości kwintala. Trzeba przerobić cały szereg zadań wziętych z życia, ażeby uczniowie zdobyli dobrą orientację co do wielkości kwintala. Dzieci muszą szybko umieć odpowiedzieć na pytanie, ile w jednostkach miar metrycznych waży średniej wielkości worek zboża, ile towaru może udźwignąć koń wieśniaka, ile kosztuje kwintal żyta itd. Szkoła winna wpłynąć na usunięcie z obiegu rosyjskiej miary „puda“.

Należy gruntowniej opracować ćwiczenia z zegarem, dążąc wszelkimi sposobami do tego, aby uczeń mógł obcować jak najczęściej z zegarem, chociażby z budzikiem. Nawet w klasie III często dzieci nie umieją określić czasu na zegarze. Poprawne zapisanie czasu nastręcza zwykle duże trudności.

Prócz zaznajomiania uczniów z miarami dążymy do zaprawiania ich w wykonywaniu działań na liczbach mianowanych. Program zaleca wykonywanie dodawania i odejmowania liczb

dwumianowanych w odpowiednio nakreślonych rubrykach. Obliczanie kalendarzowe i zegarowe wypadają na ogół słabo. Jest to dosyć trudny dział, wymaga on przerobienia dużo większej ilości ćwiczeń, aniżeli znajdujemy w niektórych podręcznikach. Zadania na obliczenia kalendarzowe i zegarowe zawarte w podręczniku można traktować jako przykładowe. Na wzór tych przykładów nauczyciel układa niezbędną ilość innych zadań.

Ułamki.

Ułamki w klasie IV (klasa III B w szkole I stopnia) są czasem traktowane dosyć pobieżnie. Trzeba jednak ten dział starannie przerobić, ponieważ stanowi on podstawę dalszego kursu ułamków. Ułamki w tej klasie opieramy mocno na konkretach.

W klasie V spotykamy czasem następujące błędy: albo nauczyciel zbyt wcześnie rozpoczyna kurs ułamków, mało czasu wyznaczając na przerabianie 1. działu programu klasy V, albo odwrotnie zbyt późno przystępuje do kursu ułamków, przerabiając go z tej racji w klasie V dosyć pobieżnie i pozostawiając nauczycielowi klasy VI dużo roboty do jego wykończenia. Tymczasem i bez tego klasa VI ma bardzo duży materiał do przerobienia. Czas wyznaczony na przerobienie działu 1 w klasie V w dużym stopniu zależy od tego, czy nauczyciel klasy IV przerobił dostateczną ilość ćwiczeń na rachunek piśmienny, a więc czy osiągnął większy stopień sprawności w tym zakresie. Nie należy tego czasu przedłużać przez przesadnie rozwlekłe przerabianie tematów z rachunku kupieckiego, „gdyż nie jest zadaniem szkoły ogólnokształcącej przygotowanie zawodowych buchalterów“ (III 348).

Niektórzy nauczyciele i w klasie VI zbyt długo przerabiają dział 1, rozpoczynając mnożenie i dzielenie przez ułamek w styczniu, a nawet w lutym, w rezultacie czego muszą pozostałą, bardzo obszerną i trudną część kursu przerobić powierzchownie.

Zagadnienie mnożenia i dzielenia przez ułamek jest jednym z najtrudniejszych zagadnień z całego kursu arytmetyki. Mamy tu pokonać dwie główne trudności: 1. nauczyć techniki działań, 2. nauczyć, kiedy w zadaniach należy mnożyć lub dzielić przez ułamek. Znacznie większe trudności są związane z drugim zadaniem. Przy niewystarczającym przepracowaniu tego drugiego zadania uczniowie nie potrafią rozwiązywać należycie zadań z treścią na ułamki: nie wiedząc, czy trzeba mnożyć, czy dzielić przez ułamek, albo wcale nie rozwiązują, lub rozwiązują na chybił trafił, albo zamiast zastosowania jednego działania (mnożenia lub dzielenia przez ułamek) wykonują dwa działania dzieląc daną liczbę przez mianownik, a potem mnożąc przez licznik, lub odwrotnie, czyli zastosowują metodę używaną w klasie V, lecz nieodpowiednią dla klasy VI.

Wyszczególnię teraz błędy związane z techniką działań na ułamkach, częściej spotykane wśród dzieci.

Dodając i odejmując liczby mieszane, a także mnożąc liczbę mieszaną przez liczbę całkowitą, uczniowie niepotrzebnie zamieniają liczby mieszane na ułamki niewłaściwe.

Przy mnożeniu i dzieleniu ułamków uczniowie najpierw mnożą liczniki i mianowniki, a dopiero potem skracają ułamki, np. $\frac{14}{25} \cdot \frac{45}{49} = \frac{630}{1225} = \frac{126}{245} = \frac{18}{35}$. Daleko łatwiej wykonać to obliczenie następującym sposobem $\frac{14}{25} \cdot \frac{45}{49} = \frac{14 \cdot 45}{25 \cdot 49} = \frac{2 \cdot 9}{5 \cdot 7} = \frac{18}{35}$.

Dość często spotykamy następujący błąd: Dzieląc ułamek przez liczbę całkowitą zamieniają uczniowie ten ułamek na jego odwrotność a więc: $\frac{2}{5} : 3 = \frac{5}{2} \cdot 3 = \frac{15}{2} = 7\frac{1}{2}$. Błąd ten występuje wtedy, gdy damy taki przykład po przerobieniu dzielenia przez ułamek.

Jak już wspomniałem w poprzednim artykule (str. 55) należy zwrócić specjalną uwagę na liczby dziesiętne, ze względu na ich wartość życiową. Spotykamy tu następujące błędy i niedociągnięcia: mnożąc piśmiennie liczbę dziesiętną przez liczbę dziesiętną, podpisują uczniowie te liczby pozycyjnie, czyli jedności pod jednościami itd., tymczasem należy podpisywać tak, jakby to były liczby całkowite, a więc nie zwra-

cając uwagi na przecinki. Poprawne podpisywanie jest następujące:

$$\begin{array}{r} 3{,}2\,4 \\ \times\ 3{,}7 \\ \hline \end{array}$$

Podpisywać pozycyjnie należy tylko przy dodawaniu i odejmowaniu.

Dzieląc liczbę całkowitą przez jedność z zerami, uczniowie wykonywują długie dzielenie piśmienne, zamiast natychmiastowego odcinania przecinkiem tyle rzędów dziesiętnych, ile jest zer w dzielniku.

Obliczenia przybliżone.

Znaczenie obliczeń przybliżonych często jest niedoceniane przez nauczycielstwo, uważające ten dział za zbyteczny balast. Jednak przy praktycznym nastawieniu arytmetyki musimy na każdym kroku przy rozwiązywaniu zadań z treścią spotykać się z liczbami przybliżonymi, a więc musimy wykonywać działania na nich. Program podkreśla znaczenie tego działu, umieszczając go w materiale nauczania klas VI i VII, w „wynikach nauczania“ w klasie VII nakazując wytworzenie umiejętności praktycznego stosowania przybliżeń dziesiętnych i zalecając przy obliczaniu pól i objętości stosować przybliżenia dziesiętne. Jednak w programie szkoły I stopnia brak tego działu, co należy tłumaczyć niedostatecznym opanowaniem w szkole tego typu liczb dziesiętnych.

W praktyce nauczania nauczyciele czasem nie rozróżniają dwóch sposobów określenia przybliżenia: 1. przez stopień dokładności 2. przez ilość pewnych miejsc dziesiętnych, np. liczba 2,36 jest w trzecim stopniu dokładności i jest dokładna do setnych czyli do drugiego znaku dziesiętnego. W związku z tym niektórzy nauczyciele plączą sposób określenia ilości pewnych cyfr w wyniku dodawania i odejmowania ze sposobem ustalania ilości pewnych cyfr w wyniku mnożenia i dzielenia liczb przybliżonych.

Niektórzy nauczyciele zezwalają uczniom nieracjonalnie obliczać iloczyn trzech liczb przybliżonych (np. przy obliczaniu objętości), mnożąc dwa czynniki i potem niezaokrąglony iloczyn mnożąc przez trzeci czynnik. Tymczasem należy przedtem w otrzymanym iloczynie dwóch czynników odrzucić cyfry nie mające znaczenia.

Często spotykane jest następujące zjawisko: uczniowie umieją poprawnie dokonać obliczenia iloczynu liczb dziesiętnych przybliżonych, ale nie potrafią obliczyć iloczynu liczb całkowitych przybliżonych.

Wezmę przykład. Należy obliczyć pole parceli o wymiarach 34 m × 23 m. Wymiary są podane w drugim stopniu dokładności. W wyniku mnożenia uczniowie otrzymują liczbę 782 i są zwykle w wielkim kłopocie, jak napisać tę liczbę w drugim stopniu dokładności. Często dają następującą błędną odpowiedź: 78 m^2.

Procenty.

W wyniku dwuletniej pracy w klasie VI i VII (w szkole I stopnia klasy IVB i IVC) procenty są na ogół słabo opracowywane. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest to, że procenty w VI klasie są przerabiane dość późno na wiosnę, gdy z powodu braku czasu praca staje się powierzchowniejsza, następnie ten słabo przyswojony materiał zostaje zupełnie zapomniany w VII klasie i dopiero na wiosnę w dość szybkim tempie powtarzany i uzupełniany. Sądzę, że częste dorywcze powtarzanie przy różnych okazjach procentów w pierwszym półroczu VII klasy mogłoby wpłynąć na lepsze wyniki. Szczególnie odpowiednim byłby w tym czasie często powtarzany przelotny rachunek pamięciowy na procenty. Wówczas, po takim przygotowaniu, na systematyczne powtarzanie procentów w drugim półroczu VII klasy zużyło by się znacznie mniej czasu i gruntowniej można by by było opracować rozszerzenie działu procetów.

Z różnych metod obliczania procentów należy wybrać metodę najbardziej odpowiednią. Metoda proporcji jest stanowczo przez program odrzucona. Tymczasem spotykałem ją w szkołach. Metoda kreski ułamkowej, w niektórych szkołach stosowana, jest jednak niepraktyczna. Daleko praktyczniejsza jest metoda przykładowo podana w programie (a więc nie obowiązująca bezwzględnie). Weźmy przykład: obliczyć 27% liczby 136. Metodą kreski ułamkowej postępujemy następująco: drogą odpowiednich rozumowań, czasem zupełnie niepotrzebnie połączonych z zapisywaniem kolejnych etapów rozumowania, otrzymujemy ułamek, w którym wykonujemy odpowiednie przekształcenia:

$$\frac{27 . 136}{100} = \frac{27 . 34}{25} = \frac{918}{25} = 36 \frac{18}{25} = 36{,}72,$$

a więc wykonujemy następujące czynności: skracanie, mnożenie, wyłączenie całości przy pomocy dzielenia, zamianę ułamka zwykłego na ułamek dziesiętny, ponieważ w większości zadań z życia praktycznego potrzebny nam jest taki ułamek.

Stosując metodę podaną przez program bez niepotrzebnego pisania i bez zbędnych obliczeń otrzymujemy następujący rachunek: $0{,}27 \times 136 = 36{,}72$.

Jednak pomimo prostoty samego rachunku metoda ta wymaga dobrego opanowania mnożenia przez ułamek, co, jak zaznaczyłem, jest trudne. Wyniki w tym zakresie często są bardzo słabe. Niektórzy autorowie podręczników podają inną metodę, w której obliczenia procentowe, mające duże znaczenie w życiu, nie są oparte na znajomości mnożenia przez ułamek: najpierw obliczamy 0,01 liczby, otrzymujemy 1,36; potem wykonujemy mnożenie otrzymanej liczby 1,36 przez liczbę całkowitą 27, a mianowicie $27 \times 1{,}36 = 36{,}72$.

Prócz jednej z dwóch ostatnich metod program zaleca stosowanie od czasu do czasu metody włoskiej (III 361, II 410), a także w klasie VII metody wzoru.

Przy wprowadzaniu procentu i przy stosowaniu obliczeń należy rozumieć procent jako specjalny sposób zapisywania ułamka o mianowniku 100, a nie jako pewną ilość od stu, co czasem spotyka się w szkołach.

Zadania z treścią.

Z różnorodnych działów arytmetyki można wyodrębnić dwa bardzo ważne działy: działania na liczbach całkowitych i ułamkach i rozwiązywanie zadań z treścią. W praktyce nauczania główny wysiłek, planowo rozłożony na szereg lat, skierowują nauczyciele przede wszystkim na działania, traktujące zadania z treścią okazyjnie i jakby przelotnie. A jednak ten dział ma duże znaczenie kształcące; również nie da się zaprzeczyć, że ma wartość praktyczną.

W wyniku nieplanowego i niesystematycznego podejścia do tego działu uczniowie w starszych klasach nie potrafią samodzielnie rozwiązać zdawało by się zupełnie łatwych zadań. W tym dziale więcej może, niż w każdym innym, koniecznie potrzebne jest ścisłe porozumienie się wszystkich nauczycieli uczących arytmetyki, włączając i nauczycieli pierwszych klas.

Analiza trudności, które występują przy rozwiązywaniu zadań wskazuje na dwie główne trudności: 1. uczniowie nie uświadamiają sobie, jakie należy stosować działania w celu dokonania obliczenia wielkości na podstawie danych dwóch wielkości, 2. uczniowie nie potrafią samodzielnie ustalić kolejności działań w zadaniu na kilka działań.

W celu usunięcia pierwszej trudności trzeba uczniów systematycznie ćwiczyć w tym zakresie, podając narazie zadania na jedno działanie i polecając samodzielnie pisać odpowiednie działania w zeszycie. Naturalnie, w celu przeprowadzenia tego rodzaju ćwiczenia, nie należy dawać zadań tylko na jeden rodzaj działania, bo wówczas dzieci przestają pracować myślowo, mechanicznie wpisując do zeszytu jeden i ten sam typ działania. Te ćwiczenia rozpoczynamy już od I klasy. Poszczególne klasy nasuwają tu specjalne trudności. W I klasie dość trudno jest nauczyć dzieci stosować mnożenie w zadaniu z treścią. W II klasie, jak już zaznaczyłem, uczniowie mają duże trudności w stosowaniu dzielenia. W klasie IV (w szkole I stopnia w klasie IIIB) przed nauczycielem stoi specjalne zadanie nauczenia stosowania odpowiedniego działania przy porównywaniu różnicowym i ilorazowym. Należy przy tej okazji zaznaczyć, że w ogóle ten dział porównywania różnicowego i ilorazowego, mający duże znaczenie w ogólnym kursie arytmetyki, jest dość często zaniedbywany. Klasa VI (klasa IVA w szkole pierwszego stopnia, ale tylko o 2 nauczycielach), jak również mówiłem, nasuwa ogromne trudności w nauczaniu umiejętnego stosowania w zadaniu z treścią mnożenia lub dzielenia przez ułamek.

Równolegle z tego rodzaju ćwiczeniami, poczynając od klasy II albo nawet od końca klasy I w celu pokonania wyżej wskazanej trudności drugiego rodzaju, należy powoli i systematycznie, według z góry ułożonego planu, ćwiczyć uczniów w samodzielnym rozwiązywaniu zadań z treścią bardziej skomplikowanych, a więc wymagających wykonania kilku działań. Sprawdzać osiągnięte wyniki w tym zakresie można następującym sposobem: nauczyciel podaje treść zadania, albo, jeżeli treść zadania jest w książce, poleca uczniom cicho odczytać treść zadania, po czym uczniowie samodzielnie

rozwiązują zadanie w swych zeszytach. Wspólne rozwiązywanie zadania też może być stosowane od czasu do czasu, jednak to nie jest metoda sprawdzania, ani też metoda samodzielnej pracy wszystkich uczniów, ponieważ zwykle lepsi uczniowie mówią, jakie jest pierwsze działanie, a gdy jest podane pierwsze działanie, wówczas bardzo często sposób rozwiązania staje się dla wszystkich widoczny. Zresztą tak zwane wspólne rozwiązywanie sprowadza się do naprowadzania nauczyciela i do zgłaszania się z odpowiedziami tylko zdolniejszych uczniów, czyli otrzymujemy tylko pozór samodzielności całej klasy.

Na lekcji, lub części lekcji, poświęconej rozwiązywaniu zadań, nauczyciel marnuje nieraz sporo czasu na zajęcia niepotrzebne: każe zapamiętywać szereg danych liczbowych, zamiast zapisać te liczby na tablicy (czasem jednak dobrze jest wyćwiczyć w zapamiętywaniu mniejszej ilości danych liczbowych), poleca dzieciom pisać w zeszycie treść zadania, lub pisać przed działaniem wciąż powtarzające się „rozwiązanie“. Pisanie planu zadania, czy to w formie kolejnych pytań przed każdym działaniem, czy to w formie kolejnych odpowiedzi po każdym działaniu (jak zaleca A. M. Rusiecki) można od czasu do czasu stosować, jednak stałe zapisywanie planu przy każdym zadaniu jest niepotrzebne.

W I i II klasie dzieci, rozwiązując zadania na kilka działań, mają pisać każde działanie oddzielnie. Dopiero od III klasy uczniowie poznają rozwiązywanie zadania przy pomocy łączenia działań w jednym zapisie. Niezgodne jest z programem postępowanie nauczycieli, którzy polecają dzieciom w II a nawet I klasie rozwiązywać zadania w jednym zapisie. Poczynając od III klasy, należałoby stosować dwie formy rozwiązywania: polecać uczniom rozwiązywać czasem w jednym zapisie, czasem w kilku zapisach, — i stosować te dwie metody równolegle aż do VII klasy.

W niektórych szkołach dzieci rozwiązują zadania tylko w jednym zapisie, w innych tylko w kilku zapisach. I jedno i drugie ujęcie jest jednostronne. Czasem przy rozwiązywaniu zadania w jednym zapisie należy posługiwać się nawiasami. Przy tej okazji trzeba zwrócić uwagę, że tolerowany nieraz w szkole zapis, jak np. $(3 \,.\, 7) + (2 \,.\, 8)$ jest niepoprawny. Nawiasy tu są zbyteczne. Już w klasie III dzieci powinny wiedzieć, że we wzorach bez nawiasów należy najpierw wykonać mnożenie i dzielenie, a dopiero później dodawanie i odejmowanie.

Nie należy podawać zadań o treści nierealnej, lub zawierających dane liczbowe niemożliwe, jak np. $6^4/_7$ zł. Należy zasadniczo unikać w zadaniach takich miar jak „pudy“.

Geometria.

Już poprzednio mówiłem o błędach dość często spotykanych w rozkładzie materiału z geometrii. Wspominałem też, że geometria właściwie rozpoczyna się przed IV klasą. Początek geometrii jest na lekcjach zajęć praktycznych, lub rysunku odręcznego.

W programie geometrii skala i plan zajmują bardzo dużo miejsca od IV do VII klasy włącznie. Tymczasem wyniki są często dość słabe. Nauczyciele nie stosują wyraźnego stopniowania trudności. Brak tutaj ściślejszego porozumienia się między nauczycielami różnych klas.

Bardzo trudnym zagadnieniem dla ucznia jest rysowanie linij prostopadłych. Pamiętamy, że w klasie V uczniowie mają specjalny zeszyt bez kratek do ćwiczeń z geometrii. W zeszycie tym należy wykonać sporo ćwiczeń na rysowanie linij prostopadłych, a także równoległych.

Koło i walec opracowywane są w klasie VI (w klasie IV C szkoły I stopnia) pod koniec roku. Tym się tłumaczy słabe opracowanie tego tematu. Nie należy go zbyt późno wprowadzać, ażeby mieć czas na dostateczną ilość ćwiczeń. Całkowite opanowanie tego tematu nastąpić winno w klasie VII, zaś w szkole I stopnia w następnym roku w tej samej IV klasie ze starszym rocznikiem.

Na zakończenie zwracam się z uprzejmą prośbą do czytelników mego artykułu o skierowanie uwag i wątpliwości powstałych przy czytaniu tego artykułu, a także zjawiających się w czasie praktyki nauczania, na moje nazwisko do Kuratorium O. S. W. (Wilno, ul. Wolana 10).

Wacław Borowski.

Okręgowy Instruktor Matematyki
w szkołach powszechnych.

*

Z materiałów liczbowych Kuratorium O. S. Wil.

Uczniowie w klasach VI-tych szkół powszechnych.

Poniżej podajemy liczbę uczniów w klasach szóstych szkół powszechnych w poszczególnych obwodach szkolnych od roku szk. 1936/37, ilość zgłoszonych kandydatów do egzaminu do gimnazjów ogólnokształcących (państw. i pryw.) oraz ilość przyjętych uczniów do klas pierwszych tychże zakładów. Z zestawienia wynika, że szkoły winny w bież. roku szkolnym przygotować się na wzmożony w porównaniu z poprzednimi latami dopływ młodzieży do egzaminów wstępnych.

OBWÓD SZKOLNY	1936/37			1937/38			1938/39
	było uczniów	zgłosiło się do gimnazjów na terenie obwodu szk.	przyjęto	było uczniów	zgłosiło się do gimnazjów na terenie obwodu szk.	przyjęto	jest uczniów
Wojew. białostockie							
Augustów	611	149	102	716	146	76	928
Grodno	1419	573	384	1749	678	443	1995
Suwałki	784	287	227	932	283	220	1115
Wołkowysk	1092	335	204	1368	335	173	1632
Wojew. nowogródzkie							
Baranowicze	1212	336	264	1433	361	257	1809
Lida	1089	230	83	1225	392	186	1489
Nieśwież	1042	163	77	1136	169	77	1248
Nowogródek	809	170	99	903	245	137	1138
Słonim	583	336	242	724	314	207	904
Stołpce	780	122	74	864	145	77	1011
Szczuczyn now.	569	148	38	643	153	48	758
Wołożyn	601	—	—	664	151	111	830
Wojew. wileńskie							
Brasław	564	115	103	674	102	55	721
Głębokie	812	230	178	952	290	177	1204
Mołodeczno	603	130	89	653	126	82	703
Oszmiana	458	92	50	580	106	69	675
Postawy	362	89	77	491	99	80	641
Święciany	655	135	80	704	163	77	904
Wilejka	694	162	93	704	142	86	935
Wilno—miasto	3626	2079	1965	3787	2408	1494	2757
„ —powiat							1274
Razem	18.405	5891	4429	20.931	6808	4132	24.711

*

KRONIKA.

Wizytacje Pana Kuratora.

W dniach 10—11 lutego wizytował Pan Kurator szkoły powszechne, średnie ogólnokształcące i zawodowe w Głębokiem, a nadto kurs dla przedpoborowych w Mereckiem, gm. Głębokie, a w dniach 14—17 lutego dokonał wizytacji szkół wszystkich typów w Lidzie, szkoły rolniczej w Berdówce, oraz kursu dla przedpoborowych we wsi Wawiórce.

*

W. F. i P. W.

W dniach 1, 2, 4 lutego odbyła się w Kuratorium konferencja naczelników, wizytatorów, kierowników oddziałów oraz instruktorów, na której szczegółowo omówiono sprawy w. f. oraz opieki higienicznej w szkolnictwie celem ustalenia jednolitych postulatów w zakresie poruszonych zagadnień.

*

Oświata Pozaszkolna.

Wycieczka prasy warszawskiej i wileńskiej na kursach dla przedpoborowych.

W dniu 8 lutego b. r. przybyła do Wilna wycieczka przedstawicieli prasy warszawskiej, zorganizowana przez Ogólnopolski Obywatelski Komitet Zimowej Pomocy Bezrobotnym celem zapoznania się z akcją kształcenia przedpoborowych w Okręgu Szkolnym Wileńskim.

W pierwszym dniu pobytu dziennikarzy w Wilnie odbyła się w Kuratorium konferencja pod przewodnictwem p. Kuratora M. B. Godeckiego, w której prócz dziennikarzy pism warszawskich wzięli udział przedstawiciele prasy wileńskiej oraz przedstawiciele Wojewódzkiego Biura Funduszu Pracy. Z Kuratorium w konferencji wzięli udział: Naczelnicy Wydziału Szkolnictwa Powszechnego i Wydziału Ogólnego, Kierownik i Okręgowi Instruktorzy Oddziału O. P.

Konferencję zagaił p. Kurator, który kreśląc obraz współdziałania społeczeństwa z wojskiem, scharakteryzował formy tego współdziałania wśród młodzieży szkolnej i pozaszkolnej. Młodzież ta, mówił p. Kurator, już począwszy od przedszkola, wiąże swe myśli i poczynania z żołnierzem polskim, z armią polską, co znajduje swój wyraz w treści przerobionego materiału i w zajęciach, jak: śpiew, deklamacje, teatr, recytacje, uroczystości szkolne i t. p. Wymiana wzajemnych usług między wojskiem a młodzieżą szkolną, jak opiekowanie się przez wojsko szkołami, biedną dziatwą i odwrotnie dawanie imprez artystycznych, czy też pisanie listów do żołnierzy, stwarza jedno mocne ognisko między wojskiem a najżywotniejszą częścią społeczeństwa, jaką jest młodzież.

Następnie p. Kurator przeszedł do omówienia akcji kształcenia młodzieży przedpoborowej w Okręgu, rozpoczętej i prowadzonej w myśl intencji, by siłami społecznymi, przysporzyć armii światlejszych oraz moralnie i obywatelsko rozbudzonych żołnierzy. Akcja ta napotkała na wielkie zrozumienie i odczucie jej ważności u nauczycielstwa szkół powszechnych, które na terenie Okręgu w liczbie 2693 daje dobrowolnie uczciwą pracę, obejmując nią 1744 kursy, 38000 młodzieży, w tym około 50% przedpoborowych.

Wyraźnym wynikiem tej pracy jest fakt zmniejszania się procentu analfabetów wśród przedpoborowych, który w 1936/37 r. wynosił 21,7%, w r. 1937/38 18,2%, a w roku 1938/39 już tylko 11,8%.

W akcji kształcenia przedpoborowych w punktach bezszkolnych, bądź w tych miejscowościach, gdzie szkoła jest przeciążona nadmierną liczbą dzieci, zatrudnionych zostało dzięki pomocy finansowej Ogólnopolskiego Komitetu Zimowej Pomocy Bezrobotnym w kwocie 30000 zł — 60 nauczycieli, których praca będzie miała na celu dokształcanie przedpoborowych jak również uczenie dzieci, nieobjętych nauczaniem.

W dalszym ciągu konferencji Kierownik Oddz. O. P. przedstawił całokształt akcji oświaty pozaszkolnej, w Okręgu ze szczególnym omówieniem zagadnienia kształcenia przedpoborowych.

Po ożywionej dyskusji ustalono plan wyjazdów w teren Okręgu dla bezpośredniego zapoznania się z pracą kursów, głównie w ośrodkach finansowanych przez Ogólnopolski Komitet Z. P. B.

Ustalono następujące wyjazdy:

Powiat Wilno — Troki — Solkieniki, Ludwinowo,

Powiat Głębokie — Mereckie,

„ Święciany — Zułów, Hoduciszki,

„ Lida.

*

Komisja Wycieczkowa Kuratorium O. Sz. Wil.

W dniu 20 lutego 1939 r. w lokalu Kuratorium odbyło się pod przewodnictwem Pana Kuratora M. B. Godeckiego ogólne zebranie Komisji Wycieczkowej, poświęcone omówieniu wyników pracy za ubiegły rok i ustaleniu wytycznych na rok bieżący.

Jak wynika ze sprawozdania na terenie Okręgu istnieje 21 schronisk wycieczkowych, które przyjęły 22.804 turystów i udzieliły 60.559 noclegów. Wzrost w stosunku do ubiegłego roku o 1.000 osób. Obrót w schroniskach wynosi 65.445 zł (w roku ubiegłym 62.193 zł). Do Wilna z terenu Okręgu Szkolnego przybyło w ubiegłym roku 4.679 młodzieży (mniej o 651 osób niż w ubiegłym roku). W wycieczkach masowych wzięło udział 6.636 osób, a w wycieczkach nauczycielskich — 194 osoby. Szkoły z terenu Okręgu zorganizowały 632 wycieczki, w których wzięło udział 17.573 osoby, koszt wyniósł 232.783 zł. Najwięcej było wycieczek do następujących miejscowości: Wilno — 228, Warszawa — 119, Gdynia — 64, Kraków — 39, ogółem zwiedziły wycieczki 903 miejscowości w kraju i 15 zagranicą. W obozach i kursach krajoznawczo-turystycznych wzięło udział 289 osób.

W czasie zebrania omówiono także organizację wycieczek młodzieży szkolnej i pozaszkolnej do Wilna, Warszawy i Gdyni.

Szczegółowe sprawozdanie umieszczone będzie w nast. numerze Dz. Urz.

*

KOMUNIKATY NIEURZĘDOWE.

Wydawnictwa nadesłane.

Książnica - Atlas, Lwów — Warszawa.

H. Bouchet: Skauting i indywidualność — przeł. M. Ziembińska. Wstęp napisał St. Sedlaczek. Str. 271. Zł 5.40.

B. Krygowski: Metodyka wycieczek geograficznych. Podręcznik dla nauczycieli — 51 rycin. Str. 350.

M. Żakówna: Wycieczkowanie młodzieży. Z 5 rycinami. Str. 40.

E. Romer i R. Mochnacki: Atlas geograficzny dla I kl. gimn. kup. i zawod. Str. 12. Zł. 2.70.

W. Brzeska: Sprawa gminy Ceynowy. Powieść. Str. 268. Zł 6.80.

Lud kaszubski, od setek lat osiadły na wybrzeżu Bałtyku, słabo dotąd był reprezentowany w literaturze pięknej. Jedynie poeci i publicyści regionalni Pomorza zajmowali się nim w twórczości gwarowej — która jednak stosunkowo mało była znana ogółowi polskiemu. Stąd też powieść Wandy Brzeskiej stanowi zupełną nowość w tej dziedzinie, jako książka, posiadająca swoje specjalne walory etnograficzne.

F. Mainzer: Walka o dziedzictwo Cezara. Powieść. Str. 394. Zł 8.

Sally Salminen: Katrina. Powieść autorki szwedzkiej osnuta na tle życia rybaków na wyspach Alandzkich. Str. 499. Zł. 10.

„Przyroda i Technika“ czasopismo poświęcone popularyzacji nauk technicznych i przyrodniczych. Redakcja Dr Anna d'Abancourt-Koczwarowa.

Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska“ Warszawa.

Lucyna Krzemieniecka. „Z przygód leśnego ludka“. Książka dla dzieci od lat 7 — 11. Okładkę i ilustracje wykonał Feliks Matyjaszkiewicz. Str. 72. Cena zł 4.50 w oprawie.

Zofia Zawiszanka. „Plemię żółwia uskrzydlonego“. Powieść dla młodzieży. Okładkę i ilustracje wykonał Feliks Matyjaszkiewicz. Str. 173. Cena zł 4.50 w oprawie.

Janina Przeworska i Amelia Hertz. „Od Wisły do Nilu“. Powieść dla młodzieży z początków XII w. prz. Chrystusem. Okładkę i ilustracje wykonała Janina Rosen. Str. 232. Cena zł 3.50 broszura. Zł 4.50 oprawa.

„Nasza Księgarnia S. A. Związku Nauczycielstwa Polskiego Warszawa, Lublin, Wilno.

Franciszek Mittek: Zasady organizacji pracy w szkołach powszechnych. Cena zł 6.80.

Całość składa się z 9 rozdziałów, a mianowicie: I. Wpływ warunków zewnętrznych na wyniki nauczania. II. Organizacja ośrodków zajęć praktycznych. III. Technika nauczania. IV. Ocena wyników pracy ucznia. V. Organizacja klasy jako grupy społecznej. VI. Organizacje uczniowskie w realizacji programu szkoły. VII. Współpraca z rodzicami. VIII. Bibliografia, opracowana działami do poszczególnych zagadnień. IX. Dodatek. Wykazy ważniejszych pomocy szkolnych do poszczególnych przedmiotów: język polski, historia, geografia, przyroda, rachunki, zajęcia praktyczne, gospodarstwo domowe.

Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów.

1) **Józef Piłsudski.** 22 stycznia 1863. Str. 96, 4 ilustracje i 2 mapki. Zł 3.50.

2) **K. Maleczyński, T. Mańkowski, F. Pohorecki i M. Tyrowicz.** Lwów i Ziemia Czerwieńska. Str. 326, 163 ilustr. i 2 mapki. Zł 10.—.

3) XX lat Rzeczypospolitej Polskiej 1918—1938. Materiały zebrał **Stefan Papée.** Str. 236. Zł 4.—.

4) **Helena Radlińska.** Książka wśród ludzi. Wyd. III. Str. 307 + 2 nlb. Zł 4.—.

5) **Michał Rusinek.** Polska zaczyna się od Gdyni. Str. 88, 36 ilustr. Zł 2.50.

6) **Jarosław Iwaszkiewicz.** Fryderyk Szopen. Str. 96, 25 ilustr. Zł 9.20.

7) **Egmont Colerus.** Od tabliczki do różniczki. Matematyka dla wszystkich. Przekład A. Mydlińskiego z przedmową prof. Dr S. Banacha. Str. XI + 359, 74 ilustr. Zł 9.50.

*

Maria Vogelsang. Komplet form do szycia w szkołach powszechnych wraz ze wskazówkami do korzystania z form. (20 form). 2 zł. Wydawnictwo to opracowane przez nauczycielkę Państw. Instytutu Robót Ręcznych zamawiać można pod adresem: B. Czyżycka, Warszawa, ul. Koszykowa 67 m. 8. Konto P. K. O. Nr 28980.

Polskie T-wo Opieki nad sierotami poległych wojskowych i dziećmi inwalidów.

Kronika 3900 wydarzeń w okresie lat 1914—1934 w układzie chronologicznym na każdy dzień kalendarza. 20 map historycznych. Kalendarium na lata 1939—1940—1941. Str. 368. Zł 6.—, opr. Zł 9.—.

*

Wydawnictwa turystyczne Komisji Wycieczkowej.

Komisja wycieczkowa Kuratorium O. Szk. Wil. zawiadamia, że w najbliższym czasie wyśle bezpośrednio do wszystkich szkół i placówek oświaty pozaszkolnej następujące wydawnictwa:

1) Przewodnik po Wilnie **Dr St. Lorentza.**

2) Plan m. Wilna.

3) 20 pocztówek Wilna z fotografii art. fot. **Bułhaka.**

Cena za komplet wydawnictw wynosi 2 zł 50 gr.

*

Terminarz i kosztorys wycieczek młodzieży szkolnej i pozaszkolnej do Wilna w 1939 r.

Termin; Przy grupach od 100 do 200 osób. Koszt od osoby wynosi:

L. p.	Obwód szkolny	Przyjazd	Pobyt	Wyjazd	Przejazd w obie strony		Noclegi		Zwiedzanie, teatr i statek		Posiłki		Razem	
					zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr
1	Lida	1.V.	2 i 3.V.	4.V.	3	40	1	20	2	—	4	—	10	60
2	Święciany	4.V.	5 i 6.V.	7.V.	3	60	1	20	2	—	4	—	10	80
3	Mołodeczno	7.V.	8 i 9.V.	10.V.	4	40	1	20	2	—	4	—	11	60
4	Nieśwież	13.V.	14 i 15.V.	16.V.	8	20	1	20	2	—	4	—	15	40
5	Postawy	16.V.	17 i 18.V.	19.V.	5	40	1	20	2	—	4	—	12	60
6	Nowogródek	19.V.	20 i 21 V.	22.V.	6	40	1	20	2	—	4	—	13	60
7	Baranowicze	22.V.	23 i 24.V.	25.V.	7	—	1	20	2	—	4	—	14	20
8	Głębokie	25.V.	26 i 27.V.	28.V.	7	40	1	20	2	—	4	—	14	60
9	Grodno	28.V.	29 i 30.V.	31 V.	5	60	1	20	2	—	4	—	12	80
10	Wołożyn	31.V.	1 i 2.VI.	3.VI.	5	60	1	20	2	—	4	—	12	80
11	Szczuczyn	3.VI.	4 i 5.VI.	6.VI.	5	40	1	20	2	—	4	—	12	60
12	Augustów	6.VI.	7 i 8.VI.	9.VI.	7	80	1	20	2	—	4	—	15	—
13	Wilejka	9.VI.	10 i 11.VI.	12.VI.	5	—	1	20	2	—	4	—	12	20
14	Oszmiana	12.VI.	13 i 14.VI.	15.VI.	2	20	1	20	2	—	4	—	9	40
15	Wilno—powiat	15.VI.	16 i 17.VI.	16.VI.	—	—	1	20	2	—	4	—	7	20
16	Brasław	16.IX.	17 i 18.IX.	19.IX.	7	20	1	20	2	—	4	—	14	40
17	Stołpce	19.IX.	20 i 21.IX.	22 IX.	9	—	1	20	2	—	4	—	16	20
18	Słonim	22.IX.	23 i 24.IX.	25.IX.	8	60	1	20	2	—	4	—	15	80
19	Wołkowysk	25.IX.	26 i 27.IX.	28 IX.	7	40	1	20	2	—	4	—	14	60
20	Suwałki	28.IX.	29 i 30.IX.	1.X.	9	—	1	20	2	—	4	—	16	20

Przy grupach od 200 do 600 osób. Koszt od osoby wynosi:

L. p.	Obwód szkolny	Przejazd w obie strony		Noclegi		Zwiedzanie, teatr i statek		Posiłki		Razem	
		zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr
1	Lida	3	40	1	—	1	50	3	—	8	90
2	Święciany	3	60	1	—	1	50	3	—	9	10
3	Mołodeczno	4	40	1	—	1	50	3	—	9	90
4	Nieśwież	8	20	1	—	1	50	3	—	13	70
5	Postawy	5	40	1	—	1	50	3	—	10	90
6	Nowogródek	6	40	1	—	1	50	3	—	11	90
7	Baranowicze	7	—	1	—	1	50	3	—	12	50
8	Głębokie	7	40	1	—	1	50	3	—	12	90
9	Grodno	5	60	1	—	1	50	3	—	11	10
10	Wołożyn	5	60	1	—	1	50	3	—	11	10
11	Szczuczyn	5	40	1	—	1	50	3	—	10	90
12	Augustów	7	80	1	—	1	50	3	—	13	30
13	Wilejka	5	—	1	—	1	50	3	—	10	50
14	Oszmiana	2	20	1	—	1	50	3	—	7	70
15	Wilno—powiat	—	—	1	—	1	50	3	—	5	50
16	Brasław	7	20	1	—	1	50	3	—	12	70
17	Stołpce	9	—	1	—	1	50	3	—	14	50
18	Słonim	8	60	1	—	1	50	3	—	14	10
19	Wołkowysk	7	40	1	—	1	50	3	—	12	90
20	Suwałki	9	—	1	—	1	50	3	—	14	50

Przy grupach powyżej 600 osób. Koszt od osoby wynosi:

L. p.	Obwód szkolny	Przejazd w obie strony		Noclegi		Zwiedzanie, teatr i statek		Posiłki		Razem	
		zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr
1	Lida	2	70	—	90	1	—	2	50	7	10
2	Święciany	3	10	—	90	1	—	2	50	7	50
3	Mołodeczno	3	30	—	90	1	—	2	50	7	70
4	Nieśwież	5	50	—	90	1	—	2	50	9	90
5	Postawy	3	70	—	90	1	—	2	50	8	10
6	Nowogródek	4	30	—	90	1	—	2	50	8	70
7	Baranowicze	4	70	—	90	1	—	2	50	9	10
8	Głębokie	5	50	—	90	1	—	2	50	9	90
9	Grodno	4	30	—	90	1	—	2	50	8	70
10	Wołożyn	4	30	—	90	1	—	2	50	8	70
11	Szczuczyn	3	70	—	90	1	—	2	50	8	10
12	Augustów	5	50	—	90	1	—	2	50	9	90
13	Wilejka	3	70	—	90	1	—	2	50	8	10
14	Oszmiana	2	10	—	90	1	—	2	50	6	50
15	Wilno—powiat	—	—	—	90	1	—	2	50	4	40
16	Brasław	5	30	—	90	1	—	2	50	9	70
17	Stołpce	6	30	—	90	1	—	2	50	10	70
18	Słonim	6	30	—	90	1	—	2	50	10	70
19	Wołkowysk	5	50	—	90	1	—	2	50	9	90
20	Suwałki	6	30	—	90	1	—	2	50	10	70

Wycieczki do Warszawy.

Komisja Wycieczkowa Kuratorium O. Sz. Wil. projektuje zorganizowanie następujących wycieczek do Warszawy:

1. z W i l n a, dla szkół i placówek oświaty pozaszkolnej z powiatów woj. wileńskiego. Pobyt na wycieczce dwa dni. Koszt obejmujący przejazd, noclegi, posiłki i zwiedzanie wyniesie od osoby 15 zł (piętnaście złotych),

2. z G r o d n a, dla szkół i placówek oświaty pozaszkolnej z powiatów grodzieńskiego, augustowskiego i suwalskiego. Pobyt dwa dni. Koszt od osoby po 13 zł (trzynaście złotych),

3. z W o ł k o w y s k a, dla szkół i placówek oświaty pozaszkolnej z terenu woj. nowogródzkiego i pow. wołkowyskiego. Pobyt dwa dni. Koszt od osoby po 13 zł (trzynaście złotych).

Wycieczki projektowane są w pierwszej połowie maja. Zgłoszenia na wycieczki w terminie do 1 kwietnia r. b. należy przesyłać do poszczególnych Inspektoratów Szkolnych.

*

Wycieczki do Gdyni.

Komisja Wycieczkowa Kuratorium O. Szk. Wil. projektuje zorganizowanie następujących wycieczek do Gdyni:

1. z W i l n a, dla szkół i uczestników oświaty pozaszkolnej z terenu woj. wileńskiego. Pobyt w Gdyni w ciągu trzech dni. Koszt obejmujący przejazd, noclegi, posiłki i zwiedzanie wynosi od osoby po 25 zł (dwadzieścia pięć złotych),

2. z G r o d n a, dla terenu woj. białostockiego. Koszt od osoby po 23 zł (dwadzieścia trzy złote).

3. z W o ł k o w y s k a, dla terenu woj. nowogródzkiego. Koszt od osoby po 23 zł (dwadzieścia trzy złote).

Wycieczki projektowane są w drugiej połowie czerwca r. b. Zgłoszenia przesyłać do Inspektoratów Szkolnych w terminie do 1.IV.1939 r.

*

SPIS KSIĄŻEK

nabytych przez Centralną Bibliotekę Pedagogiczną przy K. O. S. Wil. w Wilnie

w styczniu i lutym 1939 r.

Pedagogika i dydaktyka.

Baden—Powell. Skauting dla chłopców. W-wa 1938.
Barycz, H. Lata szkolne Marka i Jana Sobieskiego. Kraków 1939.
Barycz, H. W 350-letnią rocznicę założenia Gimnazjum im. Nowodworskiego. Kraków 1938.
Bouchet, H. Skauting i indywidualność. Lwów 1939.
Jedlewski, S. Postulat współpracy domu ze szkołą a rzeczywistość. Lublin 1938.
Kalendarz nauczycielski na rok 1939 — rok wyd. XI. W-wa 1939.
Mittek, F. Zasady organizacji pracy w szkołach powsz. W-wa 1938.
Nauczanie pod kierunkiem—5 lat doświadczenia szkolnego. W-wa 1939.
Pasierbiński, T. Ortografia w szkole powsz. i średniej—próby... W-wa 1938.
Piasecki, E. Higiena szkolna. W-wa 1939.
Świerczyński, Z. Zagadnienie ideomotoryki w pracy fizyczno-wychowaczej. Lwów 1938.

Filozofia i psychologia.

Adler, A. Sens życia. Kraków 1939.
Czeżowski, T. Propedeutyka filozofii. Lwów 1938.
Eckle, C. Erbcharakterologische Zwillingsuntersuchungen. Leipzig 1939.
Gawecki, B. Propedeutyka filozofii. W-wa 1938.
Klimke, F. Istota i zadanie światopoglądu. Lwów 1938.
Lelesz, H. Podręcznik propedeutyki filozofii. Lwów 1938.
Rowid, H. Psychologia pedagogiczna. Cz. II. Kraków 1938.
Rowid, H. Psychologia świadczenia i problem sugestii. Lwów 1938.
Russel, B. Zarys folozofii. W-wa 1939.
Skibniewski, L. Dusza w świetle badań psychologii katolickiej. Lwów 1938.
Witwicki, T. O potrzebie krytycyzmu. Lwów 1938.
„ „ O typach charakteru. W-wa 1939.

Nauki społeczne.

Chałasiński, J. Młode pokolenie chłopów. T. I—IV. W-wa 1938.
Duda-Dziewierz, K. Wieś małopolska a emigracja amerykańska. W-wa 1938.
Falkowski, J. Zachodnie pogranicze Huculszczyzny. Lwów 1937.
Grabski M. Wkłady i Pocztowe Kasy Oszczędności. W-wa 1939.
Honowski, F. Prawno-polityczne dążenia wsi polskiej... W-wa 1939.
Mackiewicz, S. Książka moich rozczarowań. W-wa 1939.
Młodzież sięga po pracę. W-wa 1938.
Nauwelaerst, L. Nafta — potęga ziemi. Lwów 1939.
Plan rozwoju gospodarczego Polski. W-wa.
Poraj, K. Koszary i koszmary. Lwów 1938.

Szczurkiewicz, T. Rasa, środowisko, rodzina — szkice socjologiczne. W-wa 1938.
Tartakower, A. Zarys socjologii żydostwa. Lwów 1938.
Wańkowicz, M. Sztafeta — książka o polskim pochodzie gospodarczym. W-wa 1939.
Wrzos, K. Pułkownik Józef Beck. W-wa 1938.
Zagadnienia wsi i gospodarstwa wiejskiego w Polsce. W-wa 1938.

Językoznawstwo.

Lehr-Spławiński, T. Szkice z dziejów i kultury języka polskiego. Lwów 1938.
Małecki, M. Język polski na południe od Karpat. W-wa 1938.
Schreiber, J. O gwarze uczniowskiej. Kraków 1939.
Schulz H. — Sundermeyer, W. Deutsche Sprachlehre für Ausländer. Berlin 1936.

Przyroda i matematyka.

Andrade, E. — Huxley, J. Prosta wiedza. W-wa 1938.
Büttner — Rose — Teichman. Rechenbuch. Heft 1—8. Leipzig 1937.
Folkierski, W. Zasady rachunku różniczkowego... Tom I—II. W-wa 1909.
Gosiewski, W. Zasady rachunku prawdopodobieństwa. W-wa 1906.
Jensch-Althoff. Mathematisches Denken u. Seelenform. Leipzig 1939.
Korolec, S. Bojowe środki chemiczne. W-wa 1936.
Oderfeldowa, C-Bilis, J. Arytmetyka na wesoło. W-wa 1936.
Szczepański, J. Kurs uzupełniający matematyki... W-wa 1906.
Tryumfy eksperymentu i jego granice. W-wa 1939.
Wojtusiak, R. Instynkt i jego przejawy w świecie zwierzęcym. Lwów 1938.

Nauki stosowane.

Ankiewiczowa, M. Racjonalne wychowanie dzieci do lat 7-u. W-wa 1938.
Bartel, Z. Walka gazowa i obrona przeciwgazowa. W-wa 1934.
Rojewski, T. Wystawy sklepów bławatnych... Lwów 1938.
Vademecum obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej. W-wa 1936.
Wojtyga, A. Lotnictwo wojskowe. W-wa 1934.

Sztuki piękne i sporty.

Frączek, E. — Jarosz, Z. Nauka latania — pilotaż dla wszystkich. W-wa 1939.
Lorentowicz, J. Józef Śliwicki. W-wa 1938.
Łuskina, E. W obronie piękności kraju. Kraków 1910.
Meisterwerke der Baukunst... in Italien; I Band. Wittenberg.
Mirski, J. Dusza teatru. W-wa 1939.
Potocki, A. Portret i krajobraz angielski. Lwów 1906.
Osiński, M. Krótki podręcznik jachtingu lodowego. W-wa 1939.
Przeździecki, R. Wilno. W-wa 1938.
Walldorf, J. Sztuka pod dyktaturą. W-wa 1939.

Geografia i podróże.

Balawelder, R. Polska ma dostęp do morza. W-wa 1939.
Bernatzik, H. Morza południowe. W-wa 1939.
Fiedler, A. Jutro na Madagaskar. W-wa 1939.
Grey Owl. Historia opuszczonego szałasu. W-wa 1939.
Karłowicz Mieczysław w Tatrach. Kraków 1909.
Kirkpatrick, F. Zdobywcy Ameryki. W-wa 1939.
Kurczewski, M. Turcja. W-wa 1936.
Rewieńska, W. Miasta i miasteczka w Północno-Wschodniej Polsce. Wilno 1938.
Wielhorski, W. Litwa współczesna. W-wa 1938.

Historia i pamiętniki.

Bardoux, J. Victoria I. Edouard VII. Georges V. Paris 1911.
Beynar, L. Ziemie północno-wschodnie Rzeczypospolitej za Sasów. Wilno 1939.
Gąsiorowski, W. Królobójcy. Lwów 1906.
Historia, Wielka powszechna. Tom IV. Wieki średnie, cz. I. Bizancjum. W-wa 1938.
Iljaszewicz, T. Drukarnia domu Mamoniczów w Wilnie, 1575—1622. Wilno 1939.
Iłłakowiczówna, K. Ścieżka obok drogi. W-wa 1939.
Kaden-Bandrowski, J. Wspomnienia i nadzieje. W-wa 1938.
Macdonell, Napoleon i Jego Marszałkowie. W-wa 1939.
Magyarország es Lengyelország. Budapest. 1936.
Meloch, M. Sprawa włościańska w Powstaniu Listopadowym. W-wa 1939.
Mettler, C. Józef Piłsudski. Fribourg 1938.
Paléologue, M. Aleksander I-dziwny car. Lwów 1939.
Pół wieku wspomnień uczniów Gimnazjum im. Nowodworskiego. Kraków 1938.
Prescott, W. Dzieje panowania Filipa II. W-wa 1874.
Saint-Hilaire, E. Historia Napoleona. W-wa 1874.
Schmitz, P. Wszechislam. W-wa 1939.
Sławoj-Składkowski, F. Z walk I Brygady. W-wa 1939.
Szelągowski, A. Wiek dwudziesty. W-wa 1939.
Szumska, U. Anglia a Polska w epoce humanizmu i reformacji. Lwów 1938.
Waligóra, B. Walka o Wilno... w 1918—19 r. Wilno 1938.

Dział ogólny.

Brzozowski, W. — Pelczarski, T. Indeks do „Niepodległości", T. I—XVI. W-wa 1938.
Katalog Państw. Centr. Biblioteki Pedagogicznej Kuratorium O. Sz. Wołyńskiego. Równe 1938.
Lipska, H. Przegląd biblioteczny — spis treści roczników I—10. Kraków 1938.
Słownik encyklopedyczny wyrazów obcych. W-wa 1939.
Toporowski, M. Wiadomości literackie, 1924—33 — zestawienie treści. W-wa 1939.

*

CENTRALNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA

PRZY

Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego w Wilnie

UL. KRÓLEWSKA 9-1

OTWARTA JEST CODZIENNIE

(prócz świąt uroczystych i pierwszego powszedniego dnia każdego miesiąca) od 11-ej do 13-ej i od 17-ej do 20-ej w niedziele od 11-ej do 13-ej.

Biblioteka posiada około 32000 tomów dzieł ze wszystkich dziedzin wiedzy, specjalnie z zakresu pedagogiki. O świeżo nabytych książkach Biblioteka zawiadamia za pośrednictwem Dziennika Urzędowego Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

Abonament miesięczny wynosi 1 zł. Ucząca się młodzież korzysta ze znacznych zniżek.

Czytelnia posiada 170 czasopism pedagogicznych i innych w języku polskim i obcych.

Nauczycielom zamiejscowym Biblioteka wysyła książki pocztą po uzyskaniu gwarancji od Dyrekcji, Kierownictwa Szkoły lub Inspektoratu Szkolnego. Koszta przesyłki opłaca wypożyczający tylko przy zwrocie książek.

Zamiejscowi Czytelnicy korzystają z 50% zniżki od opłaty pocztowej. W tym celu należy wypełnić następujące warunki: na paczce prócz dokładnego adresu Biblioteki, imienia i nazwiska oraz adresu nadawcy — napisać „Książki" i „zwykła". (Dziennik Taryf z dnia 23.XII. 1936, Nr 16 Zarządzenie Min. Poczt. i Tel. z dnia 17.XII. 1936 r. § I. p. 1936-4).

Adres Redakcji i Administracji: Wilno, Wolana 10, Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego wynosi 6 złotych, półrocznie 3 zł, kwartalnie 1 zł 50 gr. Cena numeru pojedyńczego—60 gr. Należność należy wpłacać wyłącznie na konto czekowe P. K. O. nr 703004.

CENA OGŁOSZEŃ: cała strona zł 80, 1/2 str.—zł 45, 1/4 str.—zł 25, 1/8 str.—zł 15.

Tłoczono z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego w Drukarni Artystycznej GRAFIKA, Wilno, Tatarska 22, telefon 13-69.